UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA

CAWANGAN KELANTAN

TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA

DOKTOR HAJI MOHD ZAIN BIN HAJI MAHMOOD

PENSYARAH DAN PENCERAMAH

OLEH:

NORLIDAWATIE BT KAMARUZAMAN	2011777163
NUR NABILAH BINTI MOHAMAD NADZRI	2011956739

PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA

FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN

BAGI MEMENUHI KEPERLUAN KURSUS

IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN

SEMESTER 05 (MAC 2014 – JULAI 2014)

TRANSKRIP WAWANCARA BERSAMA

DOKTOR HAJI MOHD ZAIN BIN HAJI MAHMOOD

PENSYARAH DAN PENCERAMAH

OLEH:

NORLIDAWATIE BT KAMARUZAMAN 2011777163

NUR NABILAH BINTI MOHAMAD NADZRI 2011956739

PROJEK INI DIMAJUKAN KEPADA

FAKULTI PENGURUSAN MAKLUMAT CAWANGAN KELANTAN

BAGI MEMENUHI KEPERLUAN KURSUS

IMR 604 – PENDOKUMENTASIAN SEJARAH LISAN

SEMESTER 05 (MAC 2014 – JULAI 2014)

PENGHARGAAN

PENGHARGAAN

Alhamdullilah syukur kami ke hadrat Ilahi Tuhan yang Maha Esa yang telah menciptakan langit dan bumi serta sekalian isinya yang telah memperkenankan dan mempermudahkan kami melaksanakan dan menyiapkan projek sejarah lisan iaitu subjek Pendokumentasian Sejarah Lisan (IMR 604) ini dalam waktu yang ditetapkan dengan hasil yang dapat dipersembahkan sekarang.

Buat pensyarah kami Puan Nor Kamariah Binti Chik yang sentiasa dekat di hati kami, yang sentiasa mempunyai masa dan memberikan ruang kepada pihak kami untuk mendapatkan nasihat dan tunjuk ajar tentang apa itu sejarah lisan dan bagaimana melaksanakannya dengan berjaya dan berkesan. Segala tunjuk ajar, nasihat, teguran, perkongsian pengalaman dan ilmu yang telah diberikan akan sentiasa memenuhi ruang minda kami, tanpa tunjuk ajar dan bimbingan secara berterusan tidak mungkin projek ini dapat dihasilkan dengan berjaya. Terima kasih Puan Nor Kamariah Binti Chik.

Ucapan terima kasih yang tidak terhingga juga kepada tokoh pilihan kami iaitu Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood yang telah sanggup meluangkan masa, meluahkan rasa, menyatakan pendapat dan pandangan serta berkongsikan segala macam pengalaman pahit dan manis sepanjang beliau terlibat dengan bidang agama dan pengajaran. Segala jasa dan sumbangan dari Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood tidak akan pihak kami lupakan dan akan sentiasa hidup di dalam sanubari dan ingatan kami sekalian. Walaupun hanya sekejap masa yang diluangkan bersama ketulusan dan keikhlasan dalam menjayakan rakaman ini tersangatlah menyentuh perasaan pemikiran kami. Terima kasih Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood.

Kepada semua ahli keluarga kami terutama ayah, ibu dan adik-beradik yang dicintai dan dikasihi terima kasih kerana sudi menghadiahkan kesabaran sepanjang pihak kami sibuk menjalankan tugasan ini. Segala pengorbanan dan kesabaran dari anda semua akan terpahat di sanubari ini. Terima kasih.

ISI KANDUNGAN

ISI KANDUNGAN

TAJUK	MUKA SURAT

Penghargaan.. i

Isi Kandungan.. iv

Abstrak.. vi

Biodata Tokoh.. viii

Pengenalan.. x

Transkrip

Bahagian 1: Latar Belakang Tokoh.. 02

Bahagian 2: Kerjaya.. 29

Bahagian 3: Sumbangan.. 45

Bahagian 4: Harapan.. 54

Rujukan.. 69

Lampiran

Log Wawancara.. 72

Senarai soalan.. 79

Surat Perjanjian.. 88

Gambar.. 89

Index.. 92

ABSTRAK

ABSTRAK

Abstrak: *Tujuan utama pendokumentasian lisan ini dilakukan adalah untuk menjilidkan secara langsung mengenai tokoh yang berjaya di Malaysia. Dalam melaksanakan tugasan ini, sebuah temubual telah diadakan bagi mengenali dengan lebih mendalam salah seorang tokoh agama, Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood yang merupakan seorang pensyarah di KIAS sekarang. Berdasarkan temu bual yang telah dijalankan oleh pihak kami, beliau telah menceritakan segala pengalaman beliau sepanjang beliau berkecimpung sebagai seorang pensyarah dan penceramah dalam bidang agama sama ada di Malaysia dan luar negara.*

Kata kunci: Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood, agama, penceramah, KIAS

BIODATA TOKOH

BIODATA TOKOH

Nama	: Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood
Tarikh Lahir	: 18 Disember 1954
Alamat	: Kampung Paloh, Tendong Pasir Mas, Kelantan
Asal	: Kampung Paloh, Tendong Pasir Mas, Kelantan
Bangsa	: Melayu
Kerjaya	: Pensyarah
Status	: Berkahwin
	Seorang isteri dan 6 cahaya mata (2 lelaki dan 4 perempuan)
Keluarga	: Anak ketiga daripada empat oranga adik beradik.
Pendidikan	: PhD dalam bidang Linguistics (Nahu Perbandingan) di Universiti Iskandariah, Mesir.

PENGENALAN

PENGENALAN

Temubual bagi pendokumentasian lisan ini telah dijalankan pada 21 April 2014 di bilik bacaan kediaman Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood. Temubual selama satu jam empat puluh lapan minit dan dua puluh tujuh saat ini diadakan bagi mengenali dan mendalami cara hidup serta kejayaan yang telah diperolehi oleh Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood dalam bidang keagamaan.

Anak kelahiran Pasir Mas Kelantan ini mendapat pendidikan awal di Sekolah Kebangsaan Tendong, Pasir Mas. Kemudian beliau melanjutkan pengajian ke Sekolah Menengah Arab Pasir Mas Kelantan dimana beliau menduduki peperiksaan SRP pada tahun 1971. Manakala di Sekolah Menengah Ugama Maahad Muhammadi, Kota Bharu, Kelantan beliau menduduki peperiksaan SRU (1972), SPM (1973), SMU (1974), STP (1975). Beliau juga pernah menuntut di Pondok Lubok Tapah, Pasir Mas, Kelantan dan seterusnya menyambung pengajian ke peringkat Ijazah Sarjana di Universiti Kuwait pada tahun 1980, mengambil M.Phil Pengajian Arab, di Universiti St. Andrews, Scotland. Beliau telah berjaya menamatkan pengajian ke peringkat tertinggi iaitu peringkat Phd dan telah mendapat First Class Honours dalam bidang Linguistics (Nahu Perbandingan) di Universiti Iskandariah, Mesir pada tahun 1994.

Pada tahun 1981, beliau pernah dilantik sebagai Pegawai Tadbir di Kementerian Wakaf Kuwait. Pada tahun berikutnya tahun 1982, beliau menjadi Guru Bahasa Arab, Sekolah Menengah Arab Maahad Muhammadi, Kota Bharu, Kelantan dan dilantik sebagai Guru Kanan Bahasa Arab dan Badan Penerbitan Sekolah. Beliau juga bekerja sebagai Pensyarah ITM, Shah Alam pada tahun 1983. Beliau pernah berkhidmat di Universiti Islam Antarabangsa Malaysia pada tahun 1984 hingga 1996. Pada tahun 1984 hinggan 1987, beliau menjadi Tutor Bahasa Arab

di Pusat Bahasa UIA dan seterusnya menjadi Pensyarah Bahasa Arab, Jabatan Bahasa Arab, UIA pada tahun 1988 hingga 1993. Pada tahun 1994 hingga 2005 beliau dilantik sebagai Penolong Professor, Jabatan Bahasa Arab, KIRK& HS, UIA. Beliau pernah dilantik sebagai Setiausaha Agung Pertama bagi Persatuan Bahasa Arab Malaysia, jawatan sebagai Koordinator Program Berkembar UIA –MP tahun 1995 hingga 1996, sebagai penyelia Thesis M.A di UIA, pemeriksa Luar Thesis M.A dan Phd Universiti Malaya, pemeriksa Luar Thesis M.A Universiti Kaherah Mesir. Pada tahun 1999, beliau telah dihantar ke Universiti Brunei Darussalam dan berkhidmat di sana sebagai Pensyarah Kanan Universiti. Pada tahun 2008 hingga 2011, beliau dilantik sebagai Pensyarah Kanan di Fakulti Bahasa Arab dan Tamadun Islam, Universiti Islam Sultan Sharif Ali, Negara Brunei Darussalam. Pada tahun 2010 – 2011 beliau memegang jawatan sebagai Timbalan Dekan Fakulti Bahasa Arab dan Tamadun Islam, UNISSA Negara Brunei Darussalam dan pernah menjadi ahli Senat di universiti tersebut. Pada tahun 2012, beliau kembali berkhidmat di negeri beliau sendiri, Kelantan dan menjadi pensyarah di sebuah kolej, KIAS.

Antara khidmat masyarakat yang telah disumbangkan beliau adalah beliau pernah menjadi AJK Kerja Seminar "The International seminar on Tobacco – or – Health" di Negara Brunei Darussalam padat tahun 2002. Pernah menjadi penceramah Ugama Rampai Pagi di TV Brunei Darussalam. Telah memegang amanah sebagai pemudah acara bagi Program Halaqah Fikir anjuran Institut Perkhidmatan Awam Negara Brunei Darussalam, juga acara bagi Projek Belia Cemerlang Masyarakat Penyayang, anjuran Yayasan Sultan Haji Hassanal Bolkiah, serta acara bagi Kursus "Menghalusi Kefahaman Ugama Islam bagi Pegawai-pegawai Kanan, Pentadbir dan Guru-Guru Sekolah Rendah dan Menengah Kementerian Pendidikan Negara Brunei Darussalam. Beliau pernah juga mengendalikan kelas ugama dan Al-Quran bagi Yang

Teramat Mulia Paduka Seri Duli Pengiran Muda Abdul Malik di Istana Nurul Iman, Negara Brunei Darussalam.

TRANSKRIP

TRANSKRIP

Rakaman ini berkisah tentang Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood iaitu seorang tokoh agama yang cukup dikenali dan disegani oleh masyarakat. Rakaman ini telah dijalankan pada 21 April 2014 di bilik bacaan kediaman beliau. Temubual selama satu jam empat puluh lapan minit dan dua puluh tujuh saat ini diadakan bagi mengenali dan mendalami cara hidup serta kejayaan yang telah diperolehi oleh Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood dalam bidang keagamaan. Berikut adalah hasil rakaman.

Petunjuk:

DHMZ: Doktor Haji Mohd Zain

N: Norlidawatie

NN: Nur Nabilah

BAHAGIAN 1: LATAR BELAKANG TOKOH

N : **Bismillahhirahmanirahim, Assalamualaikum wbt. Pada pagi ini saya Norlidawatie Binti Kamaruzaman bersama rakan setugas saya, Nur Nabilah Binti Mohamad Nadzri akan menemubual seorang tokoh pilihan kami iaitu Professor Doktor Haji Mohd Zain Bin Mahmood yang bertempat di kediaman beliau di Kampung Tendong Pasir Mas Kelantan.**

DHMZ : Satu, *abe* [abang] Zain tidak professor. Pernah menjadi penolong professor, *assistant professor* [penolong professor].

N : Kita akan mulakan tentang latar belakang *abe* [abang] Zain dulu ya? Apakah nama sebenar *abe* [abang] Zain?

DHMZ : Nama sebenar *abe* [abang] Zain ialah Mohd Zain Bin Mahmood

N : Nama panggilan *abe* [abang] Zain dekat kalangan_dikampung?

DHMZ : Dikampung *abe* [abang] Zain sahaja.

N : *Abe* [abang] Zain sahaja. Di pejabat pun samalah?

DHMZ : *Kalu* [kalau] di universiti doktor lah, biasalah doktor Zain.

N : Umur *abe* [abang] Zain sekarang dan---

DHMZ : Tarikh lahir *lapan belas hari bulan dua belas sembilan belas lima puluh empat* [18 12 1954]_masuk *enam puluh* [60].

N : Umur sekarang *enam puluh* [60] lah?

DHMZ : Masuk *enam puluh* [60] lah, bulan *dua belas* [12] nanti.

N : Dimanakah *abe* [abang] Zain dilahirkan dan berasal daripada mana?

DHMZ : Lahir disini, di Kampung Paloh Tendong, Pasir Mas Kelantan dan itulah kampung yang *abe* [abang] Zain duduk *ni* [ini] lah, kampung yang orang panggil tempat tumpah darah-orang tua pun sini.

N : **Dimanakah *abe* [abang] Zain mendapat pendidikan awal?**

DHMZ : Mula-mula sekali di sekolah tadi lah Sekolah Kebangsaan Tendong, kemudian ayah dan mak macam *bernazar* [berniat] lah sebab dia *tak* [tidak] ramai anak *empat* [4] orang. Dia kata kalau dapat anak *laki-laki* [lelaki] *ni* [ini] yang *tiga* [3] *ni* [ini] dia *nak [hendak]* hantar *pondok* [tempat belajar agama]. Jadi *abe* [abang] Zain *lepah* [lepas] pada Sekolah Tendong *ni* [ini] terus dihantar ke Pondok Lubuk Tapah Pasir Mas Kelantan. *Muloh* [arwah] Haji Lah *ni* [ini] kenal? Jadi, duduklah pondok disamping *tu* [itu] *abe* [Abang] Zain belajar sekolah arab di sebelah petang, Sekolah Arab Pasir Mas, dulu Sekolah Menengah Arab Pasir Mas, sekarang *ni* [ini] Sekolah Maahad Muhammadi Pasir Mas. Dari situ *abe* [abang] Zain belajar dan dapat *SPM* [Sijil Pelajaran Malaysia]---nantilah dalam biodata *tu* [itu] ada. Kemudian *abe* [abang] Zain teruskan melanjutkan pelajaran ke *Maahad Muhammadi* [sekolah arab di Kelantan]. Dari Maahad Muhammadi dipilih untuk melanjutkan pelajaran peringkat *bachelor* [ijazah]_*BA* [ijazah sarjana muda] peringkat sekaranglah peringkat adik-adik dekat *Kuwait University* [universiti di asia barat Saudi Arabia], *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia] ya perasan *tak* [tidak] di Kuwait di dekat Saudi Arabia _ *Kuwait University* [Universiti Kuwait] kemudian balik bertugas sebagai guru Bahasa Arab di Maahad Muhammadi. Kemudian di *Kota Bharu* [ibu kota Kelantan]. Kemudian setahun selepas tu [itu] setahun setengah lah berpindah ke *ITM* [Institut Teknologi Mara] Shah Alam sebagai pensyarah bahagian Tamadun

Islam. Tamadun Islam *ni* [ini] sebab pelajaran wajib pada pelajar kan? Tak tahu sekarang macam mana. Kemudian apabila *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] dibuka pada tahun *lapan puluh tiga* [83] *abe* [abang] Zain dipanggil untuk mengajar sebagai Guru Bahasa di Pusat Bahasa Arab di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa]. Penubuhan *lapan puluh tiga* [83] tu [itu] mula-mula tubuh *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa]. Kemudian *abe* [abang] Zain diminta untuk menyambung pelajaran ke peringkat *Master* [sarjana] *kat* [dekat] Scotland, England dalam bidang Bahasa _ Pengajaran Bahasa kepada _ _ sebagai bahasa asing, Pengajaran Bahasa Arab sebagai Bahasa Asing. Balik selepas dapat *Master* [sarjana] terus bertugas di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] lagi dan situ dilantik sebagai *Assistant Professor* [Penolong Professor] dan sebagainya. Kemudian dihantar lagi untuk melanjutkan pelajaran ke *PhD* [Doktor Falsafah] di *Mesir* [negara di bahagian timur laut Afrika] dan disitu abang Zain 3 tahun_ _ _sebagai doktor falsafah kelas *First Class Honors* [Kepujian Kelas Pertama] disitu, di Mesir. Kemudian balik terus bertugas di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] lagi pada tahun hujung *sembilan puluh sembilan* [99] *abe* [abang] Zain dipinjamkan ke Brunei Darussalam masa *tu* [itu] sebab Brunei kekurangan bidang Bahasa Arab, abang pun *applied* [mohon] *Linguistik* [ilmu bahasa] Arab_ _ _*applied* [mohon] Linguistik Bahasa Arab Terapan ya orang panggil terapan. Dipinjam ke sana sebagai Timbalan Dekan Fakulti Bahasa Arab dan Kesusasteraan. Disana sampai hujung *dua ribu sebelas* [2011] duduk di sana kemudian balik *kat* [dekat] sini terus dan_*abe* [abang] Zain terpaksa *pencen*

[bersara] awal dengan *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] disebabkan *tak* [tidak] boleh *nak* [hendak] balik, anak sekolah lagi dan macam-macam lah. Kemudian pada tahun akhir *dua ribu sebelas* [2011], disebabkan keadaan memaksa ibu *abe* [abang] Zain *dah* [sudah] tua sakit dan dia minta *abe* [abang] Zain baliklah. Abang Zain balik duduk seminggu dua *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] *tu* [itu] panggil, *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] duduk di *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] setahun, kemudian Abang Zain minta *tak* [tidak] sambung. Sengaja *tak* [tidak] sambung *tu* [itu] sebabkan *mok* [emak] lah *payoh* [susah] nampak. Baru *ni* [ini] dalam dua tiga bulan lepas Pensyarah UIA ditimpa sakit _ Pensyarah UIA, Pensyarah *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] ditimpa sakit, *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] panggil lagi membantu dia sampai sekarang masih lagi di *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan]. Itu dari segi ape? Dari segi pengajian, pendidikan.

N : **Kelulusan akademik abang Zain setakat *PhD* [Doktor Falsafah] lah?**

DHMZ : Ha *PhD* [Doktor Falsafah]

N : **Pada umur berapakah abang Zain mula mendirikan rumah tangga?**

DHMZ : Rumah tangga balik daripada Kuwait *lapan puluh* [80]-habis Kuwait *lapan puluh dua* [82]

N : *Lapan puluh dua* [82]. Apakah nama isteri abang Zain?

DHMZ : Puan Norizan Binti Jaafar

N : Umur dia?

DHMZ : Umur sekarang *lima puluh tiga* [53]

N : Adakah dia bekerja?

DHMZ : Dia tidak. Dia lulusan Ekonomi Universiti Malaya pada tahun berapa lupa. Tapi masa *tu* [itu] abang Zain sibuk menyambung pelajaran *kat* [dekat] Scotland,balik. Jadi anak-anak pun Allah rezeki kan hampir tiap-tiap tahun la dapat anak. Jadi baik *tak* [tidak] usah kerja lah duduk di rumah sampai sekarang

N : Isteri Abang Zain berasal daripada Kelantan juga?

DHMZ : Sini juga

N : Daripada Kelantan?

DHMZ : Dekat rumah

N : Nama ibu bapa Abang Zain?

DHMZ : Ayah Haji Mahmood Bin Ismail, dia seorang peladang biasalah orang kampung. Mak nya Wan Halimah Binti Wan Yahya, suri rumahtangga

N : **Kalau *tak* [tidak] keberatan boleh *tak* [tidak] abang Zain ceritakan sedikit tentang ibu bapa tentang latar belakang *dia orang* [mereka]?**

DHMZ : Ibu bapa sebelah ayah dulu *yakni* [iaitu] *Almarhum* [arwah] Haji Mahmood dulu dia dari sudut dia ada *sembilan* [9] adik beradik, dia satu-satunya anak sulung laki-laki. Anak sulung laki-laki yang lain semua perempuan. Jadi masa *tu* [itu] sistem pendidikan bagi orang kampung apabila terlampau disayangi sampai *nak* [hendak] hantar sekolah pun sayang. Jadi sekadar darjah *enam* [6] saja dia belajar sekolah. Jadi hiduplah dia sebagai petani biasa macam orang kampung lain dan mak juga anak sulung daripada berapa-*lapan* [8] kalau *tak* [tidak] silap adik beradik dia dan dia dan ayah *ni* [ini] kiranya ada hubung kait keluarga lah

N : **Adakah mereka tinggal bersama Abang Zain?**

DHMZ : Dulu dia rumah dia lah tapi setelah *abe* [abang] Zain apa *ni* [ini] telah dipinjamkan ke Brunei, *abe* [abang] Zain buat rumah *ni* [ini] lah untuk supaya dia duduk sini jaga rumah dan dekat jalan kaki ke masjid. Dulu naik basikal jadi apabila buat rumah dia duduk sini dan dia boleh berjalan ke masjid beribadat kemudian dalam *lima* [5] tahun lepas ayah meninggal dan mak pun dijaga oleh kakak. Kemudian *abe* [abang] Zain balik abang Zain jaga dia lah sekarang duduk dirumah *ni* [ini] cuma *sari* [sehari] dua *ni* [ini] kakak buat balik sebab abang Zain baru balik daripada *KL* [Kuala Lumpur] dan juga Terengganu ada urusan

N : **Bilangan adik beradik Abang Zain?**

DHMZ : Adik beradik *empat* [4] saja, yang sulung Haji Mohd Daud Imam kampung, yang kedua suri rumah dan dia isteri kepada penghulu kampung *ni* [ini] dan yang ketiga *abe* [abang] Zain lah, yang keempat bongsu duduk di Kota Bharu bersama suami dia

N : **Jadi *tak* [tidak] ada adik beradik yang tinggal bersama abang Zain lah?**

DHMZ : Tidak ada, yang ada cuma mak seorang sahaja

N : **Semua sudah berumah tangga lah?**

DHMZ : Sudah berumah tangga

N : **Abang Zain ada rumah lain ke tempat tinggal lain ke selain di Kelantan?**

DHMZ : *Kalu* [kalau] di *KL* [Kuala Lumpur] adalah sebuah rumah tempat singgahan orang panggil

N : **Boleh *tak* [tidak] kalau abang Zain ceritakan tentang perkenalan abang Zain dengan isteri abang Zain dahulu?**

DHMZ : *Abe* [abang] Zain orang yang_ _ _jadi pergaulan wanita apa *ni* [ini] kawan-kawan wanita *tu* [itu] terhad sangat sampai kahwin pun serahkan pada emak dan ayah yang mencari. Jadi apabila Abang Zain habis di *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia] tahun *lapan puluh* [80], abang Zain diminta untuk

bertugas sebagai pegawai tadbir. Pegawai tadbir di Kementerian Agama di Kuwait, jadi setahun apabila ayah dengan mak dengan nampak macam *nak* [hendak] *duk* [duduk] lama di *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia] *tu* [itu] atau pun dia bimbang takut-takut sangkut disana dia panggil balik, abang Zain minta cuti dengan Pegawai Tadbir sana, sampai dirumah rupanya sudah di urus. Masa *tu* [itu] Kak Zan baru tahun *tiga* [3] akhir Universiti Malaya *tiga* [3] tahun saja. Maka kami pun berkahwinlah yang Kak Zan dah tahun akhir. Jadi kalau kisah cari jodoh *tu* [itu] tidak- - -jadi apabila balik-balik *tu* [itu] bukan pengalaman orang *tu* [itu] kadang-kadang pergi cari orang tunjuk situ kalau *tak* [tidak] jadi_*dua* [2] *tiga* [3] orang baru jadi. Abang Zain *tak* [tidak] *da* [ada] cerita *tu* [itu], balik-balik inilah- - -jadi *tak* [tidak] panjanglah karangan (ketawa)

N : **Bilangan anak Abang Zain?**

DHMZ : *Enam* [6], tadilah yang pertama-(gangguan bunyi) yang *ni* [ini] yang diberi kepada siapa yang letak abang Zain di tempat Negeri Kelantan *tu* [itu]? Bila orang yang minta ini yang diberinya. Jadi dalam *ni* [ini] ada semua anak abang Zain- - -. Jadi nama anak yang mula-mula Jamil Sobri, dia sudah habis. Kemudian *ni* [ini] ada latar belakang dia belajar di mana anak-anak. Kemudian yang kedua Nurul Iman yang buat *Master* [sarjana] sekarang yang minggu depan *nak* [hendak] bersalin, yang sulung pun sudah dapat anak, yang di Saudi Arabia pun bulan depan. Jadi tahun *ni* [ini] tahun sambut cucu (ketawa) dan yang apa *ni* [ini] yang ketiga Nurul Hidayah sedang buat sarjana *Master*

[sarjana] Jurusan Al-Quran di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa], yang keempat Nurul Jannah, *hafizah* [gelaran penghafal Al-Quran bagi wanita] juga selaku anak keempat menuntut Matrik dalam bidang Sains Kesihatan Bersekutu, dia ambil bahagian mata dan Rabiah apa *ni* [ini] dia sedang belajar Ekonomi disana dan yang akhir Muhammad yang sedang menunggu tempat-tempat *nak* [hendak] belajar selepas *SPM* [Sijil Pelajaran Malaysia], mungkin ke *Jordan* [sebuah negara yang terletak di Asia Barat]

N : **(Gangguan bunyi) Berapa orang anak Abang Zain yang sudah berkahwin?**

DHMZ : Sudah berkahwin *tiga* [3], *satu* [1], *dua* [2], *tiga* [3] (gangguan bunyi)

N : **Bilangan cucu?**

DHMZ : Cucu baru *sorang* [seorang] lah yang anak sulung *tu* [itu] tapi akan datang *dua* [2] lagi lah

N : **Bagaimanakah cara abang Zain mendidik anak-anak?**

DHMZ : Ya, anak apabila kita bercakap tentang mendidik ini satu benda yang amat serius dalam kehidupan Nabi Muhammad ya sebab itu kewajipan kalau kita berjaya itulah kalau kita gagal kegagalan akan sampai ke akhirat nanti. Jadi *abe* [abang] Zain pertama sekali semuanya bergantung kepada taufiq dan hidayah. Asas utama ialah kita sebagai contoh sebab budak-budak *ni* [ini] kitalah tempat dia

tengok segala-galanya ya. *Kalu* [kalau] kita merokok dia pun merokok, kalau kita itu semua sekali, kalau kita solat dia pun solat. Dengan itu mula-mula sekali ialah asas didikan agama itu amat penting, beritahulah pada generasi akan datang itu amat-amat penting. Sebab kita berada dalam situasi yang amat serius sekarang *ni* [ini], anak cucu macam-macam kita tengok sekarang *ni* [ini]. Dengan itu pertama sekali dia kalau kita *nak* [hendak]- - -ni [ini] *abe* [abang] Zain *nak* [hendak] panggil apa adik-adik ke, anak-anak ke adik-adik ke? Kadang-kadang kita baca tentang pendidikan mengikut sistem Barat apabila budak *tu* [itu] besar barulah difikir macam mana *nak* [hendak] apa *ni* [ini] nak disusun pendidikan tadika dan sebagainya dan sebenarnya pendidikan dalam Islam, dia bermula daripada awal lagi masa mak kita lagi *nak* [hendak] kahwin dengan ayah kita dulu. Semasa dia mengandung mak-mak kita *tu* [itu] mesti pilih apa *ni* [ini] mak dan ayah kita, ayah dan mak kita mesti pilih yang ada agama sebab generasi terus generasi yang akan lahir dengan agama itu penuh berkat. Maka kita tengoklah masa *nak* [hendak] bersetubuh pun ada doanya, itu pendidikan lah *tu* [itu], kita *takde* [tiada] lagi *tuh* [itu], kita anak *ni* [ini] *takde* [tiada] lagi tapi ayah dan mak kita *ni* [ini] dah mula pendidikan. *Nak* [hendak] beritahu *tak* [tidak] sama dengan Barat. Masa mak kita sedang mengandung, mak kita *tak* [tidak] boleh bercakap kotor-kotor sebab apabila anak dalam perut itu *dah* [sudah] mula tangkap *vocabulary* [tatabahasa] daripada luar pada perut ibu. Kan kita tengok kan budak *dua* [2] tahun dah fasih bercakap *tu* [itu]. Kita *tak* [tidak] hantar ke Pusat Bahasa Melayu *tak* [tidak] salah *nahu* [tatabahasa]

tapi dia dengar *hok* [yang] mak dia *duk* [duduk] bercakap dalam kandungan *tu* [itu] dia simpan dalam memori dia, nama dia, apa dia panggil- - -lupa abang Zain tempat simpan memori, *broker area* [tempat simpan memori dalam otak manusia], broker area ya tempat simpan *vocabulary* [tatabahasa]. Dengan itu baca *Al-Quran* [kitab umat Islam], sembahyang, zikir masa ibu mengandung itu penting untuk melahirkan anak-anak yang stabil emosi dan sebagainya. Itu pendidikan dan tidak ada ditulis oleh sistem Barat, kita yang ada ya dan apabila *nak* [hendak] lahir anak, keluar saja anak belum lagi dibasuh *tu* [itu] azan di telinga dan qamat di telinga kiri itu pendidikan. Bila pun dia besar maka diutamakan susu ibu daripada susu kambing, susu lembu dan sebagainya dan semua *tu* [itu] adalah pendidikan ya, kasih sayang anak kepada ibu semasa didakap oleh ibu semasa *bui* [beri] susu *dua* [2] tahun berturut-turut (bacaan dalam bahasa Arab)kenapa *abe* [abang] Zain itu, takut-takut generasi baru *ni* [ini] memang sibuk bekerja nanti sebagai ibu pun dia bekerja, takut-takut dia terabai dalam sudut yang amat penting. Kita pergi cari rezeki kita letak anak di *orang Indonesia* [pembantu rumah] yang *tak* [tidak] tahu *benda* [apa-apa] misalnya, maka anak kita sekejap jadi masalah. Itulah *nak* [hendak] bercakap tentang pendidikan. Kemudian apabila dia besar sikit boleh bercakap, ajarkan dia doa makan dan minum sebagainya daripada *kecik* [kecil] lagi dan disitu keperluan seorang suri sebagai isteri *fulltime* [sepenuh masa] dia buat dengan anak-anak. Maksudnya kalau *tak* [tidak] dapat *fulltime* [sepenuh masa] pun tapi walaupun dia duduk pejabat, kepala dia dan ingatan dia kepada anak nanti

jangan lupa sangat penting. Masuk saja *tujuh* [7] tahun terus kita suruh dia sembahyang dan hafal ayat-ayat *Quran* [Al-Quran] yang kecil-kecil sebab itu adalah asas kepada kesuburan jiwa dia jangan lupa ya (gangguan bunyi). Kemudian besar kita hantar ke sekolah, sekolah itu tempat bagi akademik, sekolah *tak* [tidak] mampu *nak* [hendak] lihat perkembangan jiwa dia, rumahlah- - -sebab apabila selesainya insan yang baru lahir itu dan besar selesai dirumah akan selesailah di_ . Sekarang *ni* [ini] kita tengok budak-budak yang *tak* [tidak] selesai di rumah. Ibu bapanya sibuk dan sebagainya, akhirnya di jalan raya dia potong kabel, disekolah dia tendang itu, dia_itu dan semua sekali. Sebenarnya bukan silap sekolah tapi silap ibu_. Itu dari segi pendidikan maknanya dari awal lagi agama penting. Pastikan *Quran* [Al-Quran], *dia* [merujuk kepada Al-Quran] ada *tiga belas* [13] konsep sebelum budak *ni* [ini] anak-anak *ni* [ini] *baligh* [matang] kena kita bagi *tiga belas* [13]. Jangan lupa ada *satu* [1] kitab di dalam *library* [perpustakaan] abang Zain *ni* [ini] yang dikarang oleh *Asya'rawi* [pengarang kitab], dia kata jangan terlambat *tiga belas* [13] perkara ini nanti apabila dia *baligh* [matang] nanti kita *tak* [tidak] bagi *tiga belas* [13] perkara *ni* [ini] dia akan mendatangkan masalah. Satunya tanamkan rasa cinta dan kasih kepada Allah dan Rasul masa dia *kecik* [kecil] lagi, yang kedua ajar dia solat pada *kecik* [kecil] lagi, ajar Al-Quran dan ajar apa *ni* [ini] doa makan dan minum dan sebagainya dan cari kawan yang terbaik untuk dia, jangan lepas dia berkawan dengan kawan yang tidak kita pilih atau pun tidak kita jaga dengan siapa *ni* [ini] kawan *ni* [ini] dan ajak dia kepada majlis ilmu

daripada kecil lagi . Imam Al-Asqolani, seorang ulamak tokoh yang perkenankan dan Ibnu Hajar Al-Asqolani lah, ayah dia alim, masa dia kecik *tu* [itu] kadang-kadang kencing pun atas masjid *tu* [itu] terpaksa ayah dia basuh, ayah dia bawa ketika dia pergi mendengar *alim ulamak* [orang yang berpengetahuan dalam hal agama Islam] mengajar, dia bawa anak dia Ibnu Hajar, dia letak atas *ni* [ini] atas riba daripada awal sampai akhir apa dalam hati dia doa pada anak kecil, anak *duk* [duduk] *glepa* [meragam] *takpe* [tidak apa] lah. Dia kata jadikan anakku seperti itu seperti orang yang mengajar *tu*[itu] dan lebih daripadanya. Kemana dia pergi itulah doanya. Maka akhirnya naik sebagai seorang alim terbesar_Ibnu Hajar. Jadi doa ibu bapa itu asas pendidikan kalau kita bercakap tentang pendidikan

N : **Berapa ramai anak-anak abang Zain yang tinggal serumah dengan abang Zain?**

DHMZ : Sekarang *ni* [ini] belum lagi lah, masing-masing macam yang sulung itu dia bertugas di *Gua Musang* [nama sebuah daerah di negeri Kelantan], dia sewa sanalah dan yang keduanya masih lagi apa nama *ni* [ini] yang kedua Nurul Iman masih *duk* [duduk] buat *Master* [sarjana] *tak* [tidak] siap lagi dan suami masih buat *PhD* [Doktor Falsafah] dekat *UMK* [Universiti Malaysia Kelantan] juga, jadi berpindah randah itu masih ada, sekali *KL* [Kuala Lumpur] jadi *tak* [tidak] duduk diam_*tak* [tidak] duduk diam sama, duduk rumah sewa kadang-kadang Kuala Lumpur, mertua sana sini. Yang ketiga rumah tangga pun duduk di *Saudi*

[Arab Saudi], yang kecil *tiga* [3] lagi *tu* [itu] banyak *duduk* [tinggal] di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] lah dan yang kecil sekali Muhammad pun samalah

N : **Bagaimana abang Zain menghabiskan masa dengan keluarga?**

DHMZ : Masa perlu disusun kalau kita sibuk dengan kerja saja pun maknanya perlu susun diantara benda-benda yang penting didalam kehidupan ialah agama memberitahu solat berjemaah sekali kena ada walaupun sibuk macam mana pun. Kita- - -abe [abang] Zain walaupun sibuk sekarang *ni* [ini] bila balik *tak* [tidak] sangka pun bila balik *tak* [tidak] sibuk dah, apabila *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] panggil, siang hari sibuk dengan *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] dan macam-macam lah mengajar imam-imam Jajahan *Pasir Mas* [nama sebuah daerah di negeri Kelantan], *Rantau Panjang* [nama sebuah daerah di negeri Kelantan], *Pejabat Kadi* [pejabat agama]. Itu pun ambil masa dan sekarang *ni* [ini] abang Zain dilantik sebagai *Fellow* [ahli badan ilmiah] Institut Pemikiran Tok Guru, *tu* [itu] pun sibuk juga, orang kampung dan sebagainya. Tapi jangan jadikan kesibukan diluar rumah itu sampai tergadai kepentingan kerukunan rumah dan agama menyusun *mu* [kamu] dengan isterimu ada hak, *mu* [kamu] dengan anak-anakmu ada hak, *mu* [kamu] dengan dirimu sendiri ada hak, *mu* [kamu] dengan Allah ada hak, *mu* [kamu] dengan macam-macamlah. Jadi keluarga amat penting terutama sekarang. Sekarang *ni* [ini] kalau kita kata anak kita- - -anak

saya *takde* [tiada] masalah,*tak* [tidak] keluar rumah pun tapi dalam biliknya apa dia tengok? Kita bagi *laptop* [komputer riba], kita bagi *ni* [ini, merujuk kepada telefon bimbit] yang mahal-mahal, *kalu* [kalau] kita tidak bagi jari itu beriman dia *picit* [tekan] benda lain. Tahu *tak* [tidak] *picit* [tekan]?(gangguan bunyi) dia *petik* [tekan] benda lain yang keluar benda-benda yang- - -. Jadi dengan itu perlu ada satu malam Jumaat kita jadikan malam keluarga. *Bilik inilah* [merujuk kepada perpustakaan] tempat kita berkumpul kalau anak balik semua, kalau dulu ada semua sekarang *ni* [ini] *hak* [yang] mana ada sajalah. Membaca Yasin dari Maghrib sampai Isyak dan kita *bertazkirah* [memberi kefahaman tentang agama], kalau yang sulung balik bagi tazkirah pada adik-adik kecil. Itu amat-amat penting dan *kalu* [kalau] sibuk macam mana pun dalam *satu* [1] hari mesti makan dengan keluarga. Katakanlah malam atau pun siang hari *tak* [tidak] sempat. *Tak* [tidak] makan dengan keluarga itu satu benda nampak selekeh *je* [sahaja], nampak *simple* [mudah] *tak* [tidak] makan dengan keluarga, tapi itu asas kepada_. Jadi bagi masa kepada anak, kepada keluarga dan sebagainya. Tidak mestinya kita bagi kemewahan kepada anak *tu* [itu] segala-galanya akan datang kepada anak dan kadang-kadang rosak *tu* [itu] pun ada. Jadi dengan itu pembahagian masa perlu untuk kebahagiaan dan juga *nak* [hendak] duduk dengan anak-anak yang semakin hari semakin besar dan kita *nak* [hendak] tengok juga hala tuju pelajaran dia, yang *ni* [ini] kita *nak* [hendak] arah kemana, yang *ni* [ini] kemana, yang *ni* [ini] *nak* [hendak] tuju kemana dan sebagainya. Menantu ustaz yang sedang buat *PhD* [Doktor Falsafah] ustaz *follow up*

[susulan] sampai dia macam mana, misalnya yang anak *tu* [itu] buat *Master* [sarjana] *abe* [abang] Zain tengok walaupun sekarang mungkin *dua* [2] *tiga* [3] hari lagi nak [hendak] apa *ni* [ini] *nak* [hendak] bersalin, tapi abang Zain pastikan sebelum bersalin mesti habis *tesis* [karya ilimiah pelajar universiti]. Habis, *tu* [itu] atas meja *tu* [itu] dia suruh tengok ayat dia dan sebagainya. Jadi sebab *kalu* [kalau] *dah* [sudah] bersalin *empat puluh* [40] hari *takleh* [tidak boleh] buat apa, bererti masa itu pun sampai anak yang sudah besar pun kita mesti *follow up* [susulan] selagi dia anak kita. Jadi kalau *enti* [awak] tanya tentang masalah kekeluargaan begitulah kita kena buat dan *abe* [abang] Zain bagi bukan untuk itu, bukan untuk kajian tapi bakal jadi ibu-ibu *ni* [ini] nanti dan *enti* [awak] ingat *enti* [awak] *ni* [ini] duduk dalam dunia yang penuh dengan- - -tidak macam *abe* [abang] Zain kecil dulu sekarang *ni* [ini]. Jadi anak-anak *masa* [semasa] abang Zain kecil dulu mak Abang Zain *tak* [tidak] sibuk sangat dengan_gejala *tak* [tidak] banyak, *takdok* [tiada] pun. Sekarang *ni* [ini] abang Zain *duk* [duduk] *pondok* [tempat belajar agama] *tu* [itu] Tok Guru *Lubuk Tapah* [nama tempat belajar agama] kata kita masa *tu* [itu] budak-budak nakal. Masa dia *duk* [duduk] *merepek* [membebel] kita dia kata budak-budak *ni* [ini] masa aku kecil dulu ayah dan mak aku boleh pakai *dua* [2] mata pun *tak* [tidak] apa dah jaga anak-anak *ni* [ini]. *Mu* [kamu] *loni* [sekarang] *dua* [2] mata *dua* [2] *butir* [biji] mata pun tak cukup lagi, kena *empat* [4] butir [biji] mata masa *tu* [itu]. *Kalu* [kalau] *loni* [sekarang] *empat* [4] *butir* [biji] mata *tak* [tidak] cukup lagi, maksud abang Zain fahamkan? Bererti *nak* [hendak] tengok dalam *internet*

[rangkaian komputer] dia ada apa, dia *download* [muat turun] apa benda kena *check* [semak] masa dia *takde* [tiada], dalam *laptop* [komputer riba] dia apa benda ada, masa dia *takde* [tiada] dia pergi sekolah ke kita *check* [semak] semula takut-takut dia *download* [muat turun] benda-benda yang kita---mungkin dia berdrama depan kita, *warak* [alim] ke dalam bilik dia lain. Semua *tu* [itu] tanggungjawab sebagai seorang---. Jadi susun masa bukan *nak* [hendak] rehat bersama keluarga bukan---tapi ia adalah benda yang menentukan kebahagiaan kita sebab anak *ni* [ini] *nak* [hendak] tumpang sampai ke akhirat nanti. Jadi apabila *enti* [awak] tanya macam mana cara *nak* [hendak] bahagi masa bererti kita ikut agama suruh. Janganlah sampai sibuk *tak* [tidak] sempat *nak* [hendak] berjemaah dengan anak-anak, *nak* [hendak] bertazkirah, *nak* [hendak] baca Yasin. Jangan *tak* [tidak] makan *satu* [1] hari sekali dengan anak-anak. Jangan biarkan aku di restoran *tu* [itu]_ _ _ _ _. Anak sulung di restoran *tu* [itu], minggu-minggu *gitu* [begitu], itu *tak* [tidak] tercapai hasrat agama sebab disana *nak* [hendak] pastikan yang bongsu *ni* [ini] pandai *tak* [tidak] baca doa makan dan sebagainya

N : **Jika *tak* [tidak] keberatan boleh *tak* [tidak] kalau abang Zain menceritakan serba sedikit tentang zaman kanak-kanak abang Zain dulu?**

DHMZ : Ya,mungkin ini adakah sekadar pengalaman hidup, kalau jadi *nak* [hendak] jadikan *ni* [ini] sebagai tulisan, kalau *tak* [tidak] masuk pun *takpe* [tidak apa] ini pengalaman orang panggil Allah bagi masing-masing. *Abe* [Abang] Zain biasa

diajak ke sekolah-sekolah bermotivasi, sekolah biasa, *PIBG* [Persatuan ibu Bapa dan Guru] *je* [sahaja] kalau ada *PIBG* [Persatuan Ibu Bapa dan Guru] dengan ibu bapa dan anak dekat *nak* [hendak]_. *Abe* [abang] Zain sebut tentang latar belakang kecil abang Zain dulu sebab supaya anak-anak kita yang moden ini insaf sikit sebab *dia orang* [mereka] senang. Tapi *abe* [abang] Zain ditakdirkan Allah Subhannawata'ala sebagai orang apa *ni* [ini] daripada keluarga miskin, ibu bapalah. Ibu bapa yang miskin, apabila abang Zain besar, abang Zain *nak* [hendak] ambil *SPM* [Sijil Pelajaran Malaysia], *nak* [hendak] ambil *STP* [Sijil Tinggi Pelajaran] masa *tu* [itu] *STPM* [Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia], *STP* [Sijil Tinggi Pelajaran] dia panggil dan ambil sijil Arab lagi, semua abang Zain bayar sendiri daripada *SRP* [Sijil Rendah Pelajaran] lagi dengan cara mana? Dengan kita ambil upah *cedung* [bersawah] tahu *dok* [tak] *cedung* [bersawah] padi *ni* [ini], ambil upah *cedung* [bersawah], jual aiskrim, jual tapai. Semua *tu* [itu] kerja siang malam masa kita *nak* [hendak] bantu ibu bapa, masa cuti sekolah misalnya *abe* [abang] Zain buat nota kecil-kecil *kalu* [kalau] *nak* [hendak] *periksa* [peperiksaan], kita sekolah Arab *ni* [ini] tiap-tiap tahun *periksa* [peperiksaan], *start* [mula] pada tingkatan *empat* [4], tingkatan *lima* [5], tingkatan *enam* [6], *enam* [6] bawah, *enam* [6] atas semua *tu* [itu] *periksa* [peperiksaan] *belaka* [semua]. *Abe* [abang] Zain buat nota *abe* [abang] Zain *bubuh* [letak] dalam plastik letak dalam *kilas* [lipatan] *kalu* [kalau] musim hujan takut basah. Apabila *serek* [berhenti] hujan, berhenti hujan Abang Zain duduk bawah pokok kelapa baca nota yang ringkas itu untuk *nak* [hendak] *periksa*

[peperiksaan], orang tua dia *tak* [tidak] tahu kita *nak* [hendak] *periksa* [peperiksaan], dia tahu suruh *kije* [kerja] *jah* [sahaja]. Tapi berkat dengan ujian Allah itu, abang Zain tiap kali *periksa* [peperiksaan] bukan *nak* [hendak] puji dirilah dapat *top* [teratas] sehingga *dua* [2] orang sahaja yang dipilih ke *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia], Kementerian Pendidikan yang pilih daripada Kerajaan Kuwait dapat *dua* [2] biasiswa untuk ambil Bahasa Arab. Seorang lagi ada di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa], dia sebagai tugas Dekan Bahagian Urusan Luar, Hubungan Luar *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] kerana dia Arab_ Professor Doktor Abdul Rahman Chik, itu sekali turun tangga *tu* [itu] *nak* [hendak] pergi *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia]. Akhir sekali jadi besan, rapat sangat yang duduk *Saudi* [Arab Saudi] *tu* [itu] anak dia lah. Jadi dengan apa *ni* [ini] apa *ni* [ini] semangat yang Allah bantulah kita sebab *kalu* [kalau] kita *tak* [tidak] lulus sebab *tu* [itu] kita *tak* [tidak] mampu *nak* [hendak] bayar sekolah swasta, *Kadir Adabi* [nama sebuah sekolah di Kelantan] dan sebagainya *tu* [itu]. Akhirnya, ustaz sendiri yang berhempas pulas berdoa kepada Allah Subhannawata'ala. Tapi ustaz dapat abah dan ummi yang dia tidak orang akademik *tak* [tidak] reti pun kalau sekolah-sekolah. Tapi *abe* [abang] Zain apabila dapat *PhD* [Doktor Falsafah] *ni* [ini] abang Zain balik dia sedia seekor lembu sembelih, panggil orang kampung. Dia *tak* [tidak] tahu *PhD* [Doktor Falsafah] *ni* [ini] *gapo* [apa] *benda* (ketawa). Kita cakap *PhD* [doktor Falsafah] *mok* [mak] PhD *ni* [ini] *takdok* [tiada] lah sijil *hok* [yang] tinggi sekali, oh *gitu* [begitu] *ko* [kah]? (ketawa). Sembelih lembu seekor

abe [abang] Zain sampai *dumoh* [rumah] sijil *Master* [sarjana] abang Zain, *B.A* [ijazah sarjana muda], *Master* [sarjana], *PhD* [Doktor Falsafah]. PhD dapat *First Class* [kelas pertama] *Honors* [kepujian], dalam majlis meraikan kejayaan anaknya itu, abang Zain serahkan semua sijil kepada abah dan ummi sebab kata ini bukan sijil *ambo* [saya], *ambo* [saya] *jong* [hanya] *ngaji* [belajar] *jah* [sahaja] tapi abang Zain panggil *cik* [ayah] dan *mok* [mak]. Mok dan cik professor dalam mendidik *ambo* [saya], terkejut dia dan ini adalah sijil *mok* [mak] dan abah _ cik. Dia ambil letak atas riba (ketawa). Jadi akhir sekali disaat dapat biasiswa ke Kuwait *tu* [itu] disitulah kita nampak nikmat. *Kalu* [kalau] dulu *abe* [abang] Zain seorang anak miskin, *kalu* [kalau] hari raya orang lain *gi* [pergi] masjid pakai pakaian hari raya, kita pakaian sekolah sebab *mok* [mak] *gi* [pergi] beli supaya boleh buat sekolah, kata aku *ni* [ini] *nak* [hendak] *gi* [pergi] raya ke *nak* [hendak] *gi* [pergi] sekolah (ketawa). *Takpe* [tidak apa] biarkan, itu kita kata biarkan walaupun ada sepupu-sepupu buat *nganying* [ejek], *mu* [kamu] *ni* [ini] *nak* [hendak] *gi* [pergi] sekolah ke *nak* [hendak] *gi* [pergi] raya? Kata aku dua-dua sekali dan apabila dapat habis *kat* [dekat] Kuwait *tu* [itu] rasa nikmat dan dapat biasiswa Kuwait *tu* [itu] mahal. Kita dapat mewah dan cerita belajar di *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia] nampaknya di antara negara yang termewahlah bagi pelajar terima biasiswa tiap tahun boleh balik, elaun pakaian dan semua sekali. Baru *abe* [abang] Zain duduk hari ini berkat kesabaran, berkat taat kepada kedua ibu bapa. Sibuk macam mana sekali pun sekolah tapi bantu orang tua pelihara lembu lagi, pelihara kambing,*nukul*

[tumbuk] padi, *cerut* [potong] padi, macam-macam. Abang Zain pergi sekolah abang Zain beritahu kepada budak-budak, adik-adik rugi sangatlah, abang Zain dulu *nak* [hendak] belajar sangat *nak* [hendak] baca, tapi *nak* [hendak] beli buku pun *tak* [tidak] boleh kerana ambil *STPM* [Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia] dulu nak ambil dia panggil Kertas Am, wajib tuh, *kalu* [kalau] *tak* [tidak] lulus Kertas Am *tu* [itu] *tak* [tidak] lulus lah *STPM* [Sijil Tinggi Pelajaran Malaysia] *tu* [itu]. Tapi kita kena beli *Dewan Bahasa* [kamus]. *Dewan Bahasa* [kamus] masa *tu* [itu] kan *lapan puluh* [80] sen. *Lapan puluh* [80] sen *tu* [itu] kalau kita upah ambil *cedung* [tanam] mungkin *sepuluh* [10] gunting baru boleh *lapan puluh* [80] sen kerana *nak* [hendak] beli *Dewan Bahasa* [kamus]. *Dewan Masyarakat* [nama buku], itu perjuangan_jadi adik-adik mungkin *tak* [tidak] lalu langsung jalan *tu* [itu], jalan senang. Itu *enti* [awak] tanya apa tadi? Pengalaman (gangguan bunyi) kecil-kecil dulu sampai ke boleh pergi kepada- - -ayah dan mak *ni* [ini] kita panggil *cik* [ayah] dia *strict* [tegas] dalam bahagian agama, itu kita terima kasih sebab *tu* [itu] kita budak-budak *ni* [ini] kita *tak* [tidak] tahu, sebab kita budak kan kita- - -alah budak *nak* [hendak] main, solat jemaah wajib bagi dia. *Ni* [ini] cerita *abe* [abang] Zain *deh* [ya] kita kena ambil itu *pengiktibaran* [pengajaran], abang Zain pun *tak* [tidak] boleh *nak* [hendak] buat macam yang ayah buat pada anak-anak kita sendiri, sembahyang jemaah itu wajib. Satu kali *abe* [abang] Zain lewat sembahyang jemaah dengan dia sebab *gi* [pergi] main *anak spila* [ikan laga] (bunyi telefon) *ikan spila* [ikan laga] *hok* [yang] *blago-blago* [laga-laga] *tu* [itu] lewat dan dia tunggu *takdok* [tiada]

seorang dan adik beradik lain ada, balik *tu* [itu] mandi-mandi cepat boleh rakaat akhir *je* [sahaja], dia pun *assalamualaikum* [memberi salam dalam solat] dia pun tengok. Tengah makan nasi, abah *ni* [ini] dia tidak bercakap banyak tapi manusia paling baik, semua orang kampung kata, adik-adik beradik pun sampai Tok Imam kata aku *tak* [tidak] boleh *nak* [hendak] tiru *muloh* [arwah] *cik* [ayah] *ni* [ini] *lagu mana* [macam mana] senyumnya, baiknya, tegasnya. Dia kata *gi* [pergi] *mano* [mana] *sakni* [tadi]? *Duk* [duduk] *tengah* [sedang] makan nasi kita tidak dibenarkan berbohong, *gi* [pergi] main *anak spila* [ikan laga] *cik* [ayah]. *Pahtu* [selepas itu] *anak spila* [ikan laga] dengan sembahyang mana mahal? *Tak* [tidak] boleh jawab kita. *Pahtu* [selepas itu] masa jawab *tu* [itu] tidak serius ada sengeh-sengeh suka sikit. *Sini* [merujuk kepada pipi], hampir macam tak sedar kan, kaki ni tersentak habis kuah-kuah *ni* [ini] tumpah. Ini lepas makan, tapi sekali *tu* [itu] dia *tak* [tidak] buat dan *tak* [tidak] pernah pun bagi, rupa-rupanya *tarbiyah* [bimbingan] dan pendidikan sekali *tu* [itu] kita ambil pengajaran sampai ke bila-bila. Sehinggakan berubah kita nya dia *tak* [tidak] naik atas rumah lagi- - -*mugo* [sebab] dia kerja padang kan dia sibuk dengan *galo* [membajak] dia tapi kita dah hampar dah sejadah dia, setelah kena *nampar* [tampar] *sakni* [tadi] (ketawa). Jadi, ayah dan ummi, mak dulu *strict* [tegas] *kalu* [kalau] bab agama. *Abe* [abang] Zain habis *Quran* [Al-Quran] dengan mak *tiga* [3] kali, itu baru darjah *empat* [4]. Darjah *empat* [4] sekolah Melayu dah habis_ _ _. Malam bangun pukul *tiga* [3] mesti *mengaji* [membaca Al-Quran], kita apa lah ibu *ni* [ini] orang *nak* [hendak] tidur. *Loni* [sekarang] baru kita tahu ada

harganya_ _sembahyang Subuh serupa dan sebagainya dan kita mengaku kita kadang-kadangnya *tak* [tidak] mampu *nak* [hendak] buat *strict* [tegas] *tu* [itu] dengan anak-anak sekarang. Kita tengok anak-anak balik lewat kerana ada *tuisyen* [kelas tambahan] ke dan sebagainya. Padahal kita lebih pada *tuisyen* [kelas tambahan], kadang-kadang *kalu* [kalau] *nanam* [bertanam] padang *tu* [itu] musim musim bulan cerah kita *jerut* [potong] lagi, dulu tanam tembakau *gapo* [apa] kan._ maknanya, kesimpulannya kerana ketegasan dalam mendidik anak dengan agama menyebabkan kita pun ada *istiqomah* [pegangan]

N : **Boleh abang Zain ceritakan, kongsikan kepada kami pengalaman manis dan pengalaman pahit abang Zain?**

DHMZ : Tadilah, kalau pengalaman *nak* [hendak] kata pahit pun *dah* [sudah] Allah susun *gitu* [begitu] susah. Dalam kehidupan *tu* [itu] bagi setengah orang *tu* [itu] pahit, tapi susah dalam kehidupan memang Nabi sendiri pun sengaja disusahkan oleh Allah, susahkan berniaga, jadi anak yatim piatu, macam-macam. Itu untuk mendidik manusia supaya jadi mengenali hidup. *Kalu* [kalau] *nak* [hendak] kata pahit, pahit jugalah abang Zain *tu* [itu] dan pengalaman yang manis yang terakhir baru *ni* [ini] lah, yang masa abang Zain diisytiharkan sebagai mula-mula dapat *First* Class *Honors* [Kepujian Kelas Pertama] dalam bidang *Nahu* [tatabahasa] Arab di Mesir, Orang Arab pun *tak* [tidak] dapat, *tak* [tiada] *takdok* [tidak ada] lah jadi abang Zain buat dalam *tiga* [3] tahun pun *tu* [itu] pun pecah rekod, jarang orang di Mesir ni buat *tiga* [3] tahun tapi abang Zain boleh buat

tiga [3] tahun dengan sibuk dengan anak-anak *dah* [sudah], masa *tu* [itu] *dah* [sudah] *empat* [4] orang anak. Masa *tu* [itu] apabila diisytihar begitu, orang *TV* [televisyen] pun mari_dan orang kata orang Jepun, orang Arab *ni* [ini] dia tengok macam kita *ni* [ini] dia panggil orang Jepun, pendek (ketawa), dia *tak* [tidak] tahu Malaysia mana_ _ _(ketawa) dapat *First Class Honors* [Kepujian Kelas Pertama] ya dia panggil *al martabah asy syarah al ulla* [bahasa Arab] _ _ _. Itu kenangan yang amat manis dan abang Zain, orang lain ketawa kita menangis. Apabila- - -dia ada suka yang menangis? Disitulah kita boleh buat kesimpulan bahawasanya segala sesuatu yang kita *nak* [hendak] capai, kita *tak* [tidak] mampu *nak* [hendak] capai kecuali dengan taufiq dan hidayat kepada Allah Subhannawata'ala dan *redha* [restu] kedua ibu bapa, apabila kita ada masalah telefon lah kepada ibu bapa dan abang Zain apabila kita buat pengajian peringkat *tu* [itu] sudah tentu ada macam-macam masalah, cabaran. Abang Zain sengaja letakkan gambar orang tua kita sebelum pergi letak depan apabila ada masalah kita tengok kepada mak dan ayah kita dan kita berjuang untuk *nak* [hendak] balik bawa kejayaan kepada dia supaya dia suka dan kita *nak* [hendak] *dua* [2] dalam hidup *ni* [ini], *dua* [2] redha kita *nak* [hendak] kalau *nak* [hendak] selamatlah, redha *Rab* [Tuhan] redha Tuhan kita dan redha *walidayt* [ibu bapa], dan kalau kita ada guru redha guru. *Tiga* [3] redha *ni* [ini] adalah penting dalam hidup kita. Pastikan kita rekod baik dengan Allah daripada kecil lagi, itu abang Zain pesan *sokmo* [selalu] kepada budak-budak di sekolah. Jadi jaga rekod baik dengan Allah masa kita muda, masa kita kecil dan Allah jaga kita sampai ke tua

dan *redha* [restu] kedua ibu bapa amat penting dan kalau ada guru redha guru. Tiga-tiga redha *ni* [ini] amat penting anak-anak dalam kehidupan kita. Kalau kita gagal untuk mendapat redha salah *satu* [1] *jah* [sahaja] kita gagal_ _jadi, itulah kalau kita katakan saat manis dan saat susah jual aiskrim, *MasyaAllah* [Allah Maha Agung] kita pendek, hari *ni* [ini] pendek lagi (ketawa) jual aiskrim *tu* [itu] meleret *bocor* [bekas] *bocor* [bekas] aiskrim *tu* [itu] *gini* [begini]_ _. Terus berjuang dapat *empat puluh* [40] sen *je* [sahaja], habis *dua* [2] *tu* [itu, merujuk kepada bekas aiskrim] *empat puluh* [40] sen, simpan suruh mak simpan. Kadang-kadang ambil upah naik kelapa, orang upah_ _(ketawa) orang suruh naik kita naik,_untuk dapat duit dan jual tapai. Apabila abang Zain balik dapat *PhD* [Doktor falsafah] ada di sungai sana di *Tendong* [nama tempat di Kelantan] itu buat majlis kesyukuran, rumah *dua* [2] tingkat. Lepas Subuh abang Zain dijemput, abang Zain tengok atas *loteng* [bahagian atas rumah] *nuh* [itu] orang-orang perempuan pakai kain sembahyang putih macam mayat *duk* [sedang] tengok daripada atas *duk* [sedang] *suka* [ketawa]_orang-orang tua sebab abang Zain *tak* [tidak] pernah duduk kampungkan. Setelah tinggal kampung *tak* [tidak] balik-balik, kerja_di *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia], di Scotland, di Mesir, bekerja di *KL* [Kuala Lumpur] jarang-jarang balik kemudian Brunei *dua belas* [12] tahun baru balik. Balik baru *ni* [ini] orang kata *ni* [ini] *hok* [yang] jual tapai *mulo* [dulu] (ketawa), *hok* [yang] jual tapai dulu *ko* [kah] *ni* [ini]? Jadi dalam kepala masyarakat masih ingat *kejerihan* [kesusahan] abang Zain masa belajar dulu. Itu kalau *nak* [hendak] kata

kepahitan mungkinlah sebab mungkin anak-anak orang lain tidak begitu tapi kita Allah susun begitu untuk mengenal apa itu kehidupan dan boleh jadi Allah kata *mu* [kamu] kalau tengok orang miskin, anak fakir miskin ke, anak yatim *mu* [kamu] kena *berasa* [merasai] *deh* [ya] kasihan sebab *mu* [kamu] *dah* [sudah] lalu *dah* [sudah] macam *tu* [itu].

TAMAT BAHAGIAN 1

BAHAGIAN 2: KERJAYA

N : **Sekarang kita akan teruskan tentang pekerjaan abang Zain ya? Apakah bidang pekerjaan pertama abang Zain sebelum *ni* [ini] ?**

DHMZ : Mula-mula sekali sebagai guru lah, guru Bahasa Arab, guru Bahasa Arab di *Maahad Muhammadi* [sebuah sekolah Arab di Kelantan] *Kota Bharu* [ibu kota negeri Kelantan], kemudian berpindah ke *ITM* [Institut Teknologi Mara] Shah Alam masa *tu* [itu] ya sebagai pensyarah dia panggil pensyarah Bahasa Arab dan Tamadun Islam_Bahasa Arab Tamadun Islam kemudian pergi kepada *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] Pusat Bahasa sebagai *Tutor* [guru yang memberi bimbingan di universiti] Bahasa Arab dan kemudian apabila lepas ambil *Master* [sarjana] dilantik sebagai pensyarah Bahasa Arab, Bahasa dan Kesusasteraan Arab, kemudian apabila balik pergi buat *PhD* [doktor Falsafah] dan balik dilantik sebagai *Assistant Professor* [Penolong Profesor] dalam bahasa bahasa Terapan atau pun Bahasa Gunaan dipanggil *Applied Linguistics* [bahasa gunaan], jadi bagaimana *nak* [hendak] mengajar Bahasa Arab kepada orang yang tidak Arab sebagai bahasa kedua. Itu bidang pekerjaan lah

N : **Setiap jawatan *tu* [itu] berapa lama yang abang Zain pegang?**

DHMZ : Sebab berpindah tempat kan duduk di *ITM* [Institut Teknolgi Mara] *dua* [2] tahun, *Maahad* [sekolah Arab] setahun setengah, kemudian *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] lah apabila pindah ke *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa]

sampai *sembilan puluh sembilan* [99] sebagai pensyarah, *assistant professor* [penolong professor]. Kemudian apabila pergi ke Brunei dilantik sebagai Timbalan Dekan Fakulti Bahasa dan Kesusasteraan Arab sampai *dua ribu sebelas* [2011]

N : **Abang Zain, kalau pendapat abang Zain selesa bekerja sendiri ke atau pun selesa bekerja dengan orang lain?**

DHMZ : Mengikut bidang, mengikut bidang yang kita ceburi misalnya kalau orang belajar bisnes pasti bekerja sendiri lebih mengaut keuntungan kan? Tapi macam abang Zain *ni* [ini] mengajar bahagian orang kata *direct* [terus] kepada agama, Bahasa Arab dan sebagainya. Jadi *nak* [hendak] bekerja di sesebuah universiti mesti universiti *hok* [yang] orang, kita *tak* [tidak] mampu buat dah. Jadi bidang yang abang Zain ceburi *ni* [ini] terpaksa kita kata bekerja bersama dengan institut pengajian dan bukanlah punya sendiri, tidak sendiri iaitu bagi abang Zain tidak *nak* [hendak] katakan mana lebih baik tapi sebab di universiti lebih luas bidang kita *nak* [hendak] sebarkan (gangguan bunyi) bidang yang kita ada pada kita, kepakaran kata orang yang ada pada kita sebab *tu* [itu] di universiti tempat kita boleh buat *research* [kajian] dan *abe* [abang] Zain ulang sekali lagi universiti sudah tentu hak orang lain *deh* [ya]. *Takpe* [tidak apa] lah sebab bidang *abe* [abang] Zain *gitu* [begitu]

N : **Jadi, pekerjaan abang Zain sekarang adalah pensyarah dekat *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan]?**

DHMZ : Ha, *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] sebagai pensyarah kontrak lah tidak *sign* [tandatangan] kontrak_ _ _

N : **Kiranya pensyarah *tu* [itu] adalah pekerjaan tetap sekaranglah?**

DHMZ : Ya, pekerjaan sekarang adalah pekerjaan pensyarah kontrak di *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] dalam bidang Bahasa dan Kesusateraan Arab juga

N : **Ada pekerjaan sampingan yang lain?**

DHMZ : Sampingan itu macam kerja khidmat masyarakat lah orang panggil misalnya *kalu* [kalau[disini, dikampung kuliah Maghrib dan kuliah Subuh kita bergilir-gilir, dan *hok* [yang] tetapnya kuliah umum, kita panggil *usrah* [perjumpaan yang melibatkan agama Islam] umum untuk masyarakat. Bukan sahaja kampung *ni* [ini] mari dan sekitar sehinggakan *Pasir Mas* [sebuah daerah di negeri Kelantan] pun mari_ _ _ _pada hari Sabtu. Hari Sabtu kita *start* [mula] pukul *lapan* [8] setengah sampai pukul *sepuluh* [10] setengah *gitu* [begitu] lah dan hari Jumaat kita buat kuliah akidah di kampung sebelah sana untuk umum juga dan di kadang-kadang masjid-masjid *ni* [ini] lah, kadang-kadang Masjid An-Naim *hok* [yang] tetapnya sebulan sekali, Masjid Kota Bharu Muhammadi kadang-kadang dijemput hari-hari dan yang tetapnya di Masjid Kampung Sireh dan

Pondok [tempat belajar agama] *Lubuk Tapah* [nama tempat di Kelantan] *tu* [itu] tetap seminggu sekali *nak* [hendak] mengajar kitab untuk budak-budak *ni* [ini]

N : **Pada umur berapakah abang Zain mula menceburi bidang sebagai pensyarah?**

DHMZ : Pensyarah, *start* [mula] *denu* [sana] lah di *UITM* [Universiti Teknolgi Mara]. Masa *tu* [itu] *abe* [abang] Zain umur berapa- - -*dua puluh* [20]_, *UITM* [Universiti Teknologi Mara] *tiga puluh* [30] lah dah selepas kita kahwin sekejap *tiga puluh* [30] *dah* [sudah] *start* [mula], tapi sebelum *tu* [itu] mengajar, guru lah di_

N : **Kenapa abang Zain memilih menjadi pensyarah?**

DHMZ : Ya, kita masa kecil kita *tak* [tidak] reti lagi kan? Tapi apabila kita besar terutama keluar dari universiti negeri Arab, kita *duk* [duduk] terpengaruh dengan aura professor-professor di negeri Arab, dengan ketangkasan dia bercakap, dengan ilmu yang orang Arab *ni* [ini] kalau *dah* [sudah] alim_ _. Kalau bidang dia mengajar *tu* [itu] bidang Bahasa Arab tapi kita tanya *fiqh* [memahami agama] pun boleh jawab dan kita lihat diantara pekerjaan yang paling *top* [teratas] lah_ _ dalam *nak* [hendak] bina umat ini ialah mengajar. *Hok* [yang] lain *tu* [itu] bukan *lekeh*[rendah] tidak sama *jah* [sahaja], buat bangunan pun kalau dia *tak* [tidak] buat kita *nak* [hendak] duduk macam mana? Dan begitu juga_tapi Allah Subhannawata'ala mengutuskan Nabi kita sebagai *muallim* [guru] sebagai_

mu'alliman [guru], aku di utuskan sebagai seorang. *Kalu* [kalau] lah apa *ni* [ini] Allah hendakkan benda lain mungkin Allah utuskan Nabi sebagai saintis ke tapi benda *tu* [itu] hal *tu* [itu] hal dunia *tu* [itu] orang lain boleh buat ya, orang tidak Islam pun boleh buat. Tapi mengajar *ni* [ini] adalah satu benda yang amat seni sebab kita bukan *berinteraksi* [berhubung] dengan tangan dengan macam orang lain *deh* [ya] tapi_kita berinteraksi dengan hati manusia. Mengajar *ni* [ini] kan *nak* [hendak] bina insan bukan senang, *nak* [hendak] bina bangunan tinggi tidak sepayah bina seorang manusia. Sebab *tu* [itu] kita tengok bidang guru lah, bidang yang kita kata *profesion* [kerjaya] yang paling tidak mendapat kekayaan (ketawa) kita tengok sejarah pun *gitu* [begitu] lah. Tapi dia apabila keluar sahaja daripada kerja dia, dia pergi pejabat ada orang panggil ustaz atau cikgu (gangguan bunyi)_ramai, apatah lagi kalau kita mengajar agama katakanlah orang yang tersimpang daripada jalan kembali, amat gembira dia dan juga kita

N : **Kiranya ni [ini] salah satu daripada impian abang Zain juga lah?**

DHMZ : Ya, juga impian

N : **Berapa lama *dah* [sudah] abang Zain berkecimpung dalam bidang *ni* [ini]?**

DHMZ : Sejak daripada cuba_abang Zain_balik daripada- - -abang Zain mengajar di Kuwait lagi, mengajar di sekolah *Kuwait* [nama negeri di asia barat Saudi Arabia] lagi. Iaitu *start* [mula] *lapan puluh* [80], tahun *lapan puluh* [80] keluar *tu* [itu] *lapan puluh satu* [81] terus mengajar di Sekolah Menengah Kuwait

sekejap, setahun lebih. *Start* [mula] situ *lapan puluh* [80] sampai sekarang, berapa tahun *tu* [itu]?(gangguan bunyi)

N : **Siapakah idola abang Zain dalam kerjaya *ni* [ini]? Mengajar *ni* [ini]?**

DHMZ : Idola abang Zain (ketawa) ya lah kalau dalam kehidupan Nabi lah kan? Nabi Muhammad, para sahabat_ _letak situ lah. Dalam kehidupan dari segi tok-tok guru *abe* [abang] Zain mengajar dengan seorang tok guru namanya Haji Abdullah Lubuk Tapah dan apabila dia meninggal dunia, majalah *Pengasuh* [nama sebuah majalah] mengatakan terpadamnya sebutir mutiara di Asia Tenggara dan *abe* [abang] Zain banyak mengambil inspirasi kehidupannya daripada dia dari segi penjagaan_keluarga, semua sekali lah. Hidup *kezuhudan* [meninggalkan perkara yang disukai kerana mengharapkan sesuatu perkara yang lebih baik daripada itu] tanpa sedikit pun makan gaji, siang malam sampai dia *wafat* [meninggal], mati terus berjuang menyebarkan agama. Itu idola peringkat kita sini

N : **Kalau mengikut pendapat abang Zain lah kerjaya abang Zain *ni* [ini] membawa keuntungan atau manfaat apa kepada abang Zain?**

DHMZ : Manfaat kita nampak, manfaat yang kita cari *dua* [2] *deh* [ya], *duniawi* [dunia] dan *ukhrawi* [akhirat] sepastinya begitu. *Duniawi* [dunia] *Alhamdullilah* [segala puji hanya untuk Allah] kita dapat hidup sama walaupun *tak* [tidak] seberapa, semacam *ni* [ini] lah, hidup macam orang lain juga, menjaga anak pinak kita

sebagainya. Makan tidak tidak susah, itu berkat ilmu *duniawi* [dunia] kita dan boleh bagi ilmu kepada orang lain sekadar yang kita ada *ni* [ini] dan yang paling penting adalah dengan adanya agama dan kita duduk bersama masyarakat_orang-orang dan sebagainya. Jiwa kita kata semakin tua *ni* [ini] perlu kepada ketenangan. Kita tenang dan sebagainya dan apa *ni* [ini] dengan adanya sedikit sebanyak agama yang kita belajar di bawah bimbingan orang tua kita sendiri, kita rasa macam semakin kita tua *tu* [itu] dengan ilmu kita *ni* [ini] kita terasa macam *nak* [hendak] bina satu kehidupan yang baru dan kekal abadi pula di akhirat nanti. Perasaan itu tidak semestinya disinggah oleh setiap orang, ada lagi orang umur *lapan puluh* [80] pun *duk* [duduk] kejar padang golf pun ada kan? Walaupun itu tidak salah tapi mungkin dengan doa ibu bapa kita dan berkat daripada itu dan itu apabila *enti* [awak] sebut apakah kita *nak* [hendak] capai? Kita *nak* [hendak] capai adalah kebahagiaan didunia kita dan juga di akhirat.(gangguan bunyi)

N : **Abang Zain biasa menerima jemputan untuk memberi ceramah lebih ke sekali dalam satu hari *tu* [itu]?**

DHMZ : *Kalu* [kalau] mengajar memanglah kita kata *kalu* [kalau] tiap-tiap malam *tu* [itu] kecuali malam Jumaat yang *tak* [tidak] mengajar_ _ _ _ _. Yang banyaknya sekarang ini ialah dan itu abang Zain sengaja suka ke sekolah, motivasi pelajar. Itu amat abang Zain suka sekarang *ni* [ini] *kalu* [kalau] dulu terikat dengan pejabat sebagai Timbalan Dekan kalau di Brunei ambil peranan Dekan lah, kita

ni [ini] buat kerja *tak* [tidak] sempat dan abang Zain semasa di Brunei mengajar anak Sultan. Jadi *tu* [itu] semua apa *ni* [ini] terpaksa lah benda-benda *tu* [itu] orang panggil kena formaliti sangatlah, anak Sultan sendiri mengajar di istana dia. Sebelum balik *ni* [ini] abang Zain tengok sikit *dah* [sudah] umur untuk berkhidmat pada masyarakat sendiri dan yang paling abang Zain suka ialah remaja, budak-budak. Di kampung kita susun program macam- - -*pasal* [sebab] kita tengok lain macam *dah* [sudah] sekarang *ni* [ini] kalau orang masing-masing *tak* [tidak] ambil tahu. Sebab *tu* [itu] bagi abang Zain di sekolah walaupun sekolah rendah abang zain pergi sebab ada benda yang kita boleh sumbangkan sekadar yang_*nak* [hendak] beritahu adik-adik *ni* [ini] berada dalam zaman *gini* [begini]. Jadi Abang Zain_ _baru *ni* [ini] abang Zain sampai hampir paling kurang *tiga* [3] kali *empat* [4] kali seminggu ke sekolah-sekolah terutama apabila ada mesyuarat *PIBG* [Persatuan Ibu Bapa dan Guru] mesti dipanggil untuk beri penerangan kepada ibu bapa sekali dan masyarakat sekarang suka kepada motivasi keibubapaan. *Abe* [abang] Zain ceburlah *tu* [itu]

N : **Pernah menerima jemputan daripada luar negara?**

DHMZ : Dulu adalah, dulu masa kita di universiti kita pun disuruh pergi. Biasa ke negara Arab, *kat* [dekat] Indonesia,_, *Singapore* [Singapura], Thailand, *Philipine* [Filipina] (gangguan bunyi)

N : **Faktor yang mendorong abang Zain untuk menceburi dalam bidang, dalam bidang pengajaran. Faktor dia?**

DHMZ : *Kalu* [kalau] kita tengok selepas agak berusia, *kalu* [kalau] masa kecil dulu kita ikut *gitu* [begitu] *jah* [sahaja] kan, satunya macam tadi lah_perlu kepada kita bagi sumbangan pada masyarakat dari sudut keilmuan ya, keilmuan apatah lagi bidang-bidang macam abang Zain ceburi *ni* [ini] bidang agama dan bidang seperti Bahasa Arab, abang Zain selalu tempat mengajar, orang kampung sibuk benar dengan belajar sebutan Al-Quran, *tajwid* [memperelokan bacaan Al-quran dengan cara menyebut setiap huruf dengan betul dan tepat]. Kalau kita salah baca pun sibuk. Itu comel dan molek tapi abang zain kata jangan berhenti setakat *ni* [ini] *deh* [ya] sebab Al-Quran itu diturunkan bukan *nak* [hendak] comel baca semata-mata tapi *nak* [hendak] tahu apa dia kandungan, arahan Tuhan kepada kita melalui *kalam* [perintah Allah] dia, dengan itu kena tahu Bahasa Arab, apatah lagi kita tidak Bahasa Arab *ni* [ini] wajib kena baca. Misalnya dalam sembahyang *ni* [ini] *tu* [itu] baca itu baca_ _ _ _*gapo* [apa] Tuhan suruh. Dengan itu, abang Zain belajar Bahasa Arab sekadar lah sekadar kita yang Tuhan bagi abang Zain dapat *PhD* [Doktor Falsafah] dalam *Nahu* [tatabahasa] Arab. Jadi untuk, untuk kita tahu lebih kurang dan kita beri semangat *tak* [tidak]_ _sekolah di kampung *ni* [ini] walaupun orang kampung tapi abang Zain ajar juga Bahasa Arab. Pagi esok pagi lagi di Masjid Paloh *tu* [itu] ada orang dari *Kota Bharu* [ibu kota negeri Kelantan] mari belajar, kita bagi motivasi kena belajar. Mana betulkah kita *ni* [ini] belajar *tajwid*

[memperelokan bacaan Al-quran dengan cara menyebut setiap huruf dengan betul dan tepat] saja tanpa kita tanya *gapo* [apa] *gak* [kah] *Alhamdu* [bahasa Arab] *ni* [ini] *gapo* [apa] dia? Dengan itu belajar Bahasa Arab satu kewajipan, itu pendorong utama. Kalau tidak kita tengok *tu* [itu] *Quran* [Al-Quran] *tu* [itu] *gapo* [apa] *gak* [kah] dalam *tu* [itu]? Dan dia bukan setakat mana? Dengan *nahu* [tatabahasa] nya, dengan retorik dia nya dan sebagainya. Itu pendorong.

N : **Siapa yang selalu memberi sokongan kepada abang Zain?**

DHMZ : Mak dan ayah nombor *satu* [1]. Walaupun mak dia *tak* [tidak] reti baca, setiap kali balik sekolah mesti dia *check* [semak]. Dia kata *bakpo* [kenapa] merah *ni* [ini]? (ketawa). Merah *tu* [itu] salah, *bakpo* [kenapa] pangkah *ni* [ini]? Jadi kita terpaksa buat balik buku jangan ada pangkah, jangan ada merah (ketawa) , yang medorong_.

N : **Adakah abang Zain mempunyai halangan untuk memulakan kerjaya abang Zain sekarang?**

DHMZ : *Alhamdullilah* [segala puji hanya untuk Allah], *takde* [tiada].

N : ***Tak* [tidak] pernah berputus asa dalam kerjaya *ni* [ini]?**

DHMZ : *Takdok* [tiada] (ketawa). Allah pun larang kita putus asa.

N : ***Alhamdullilah* [segala puji hanya untuk Allah], sejauh manakah penglibatan abang Zain dalam institut pendidikan?**

DHMZ : *Kalu* [kalau] dalam segi pendidikan *kalu* [kalau] di Brunei sebab abang Zain banyak di Brunei *tak* [tidak] sempat *nak* [hendak] balik sini. Sebagai ada tulis dalam *tu* [itu], sebagai Pakar Bahasa Arab dilantik oleh Kementerian Pendidikan Brunei dan kita pun *nak* [hendak] buat sukatan pelajaran Bahasa Arab untuk sekolah. Sekolah peringkat rendah dan juga menengah.

N : **Ada *tak* [tidak] cabaran-cabaran yang abang Zain *tak* [tidak] boleh lupakan dalam kerjaya?**

DHMZ : Ya, cabaran dan masa belajar lah banyak nya, masa kerja *tu* [itu] biasa je [sahaja] semua orang ada cabaran. Masa belajar memang sebab abang Zain cebur dalam bidang *Nahu* [tatabahasa] Arab, macam Orang Putih, Orang Jepun buat Nahu Melayu dan perlu kepada satu *tak* [tidak] tidur malam, lambat dan sebagainya. Tapi itulah diantaranya kunci segala-galanya panduan Allah dan pada kita adalah usaha yang paling gigih untuk memahami segala-galanya. Kalau dikatakan cabaran, *tu* [itu] *je* [sahaja] lah.

N : **Pengalaman yang boleh abang Zain kongsikan kepada kami sepanjang kerjaya abang Zain *ni* [ini]?**

DHMZ : Pengalaman misalnya dalam belajar. Mula-mula belajarlah, *nak* [hendak] belajar *tu* [itu] sifat-sifat sebagai seorang pelajar satunya kena niat *tu* [itu] betul-betul

kerana Allah. Masa belajar *tu* [itu] jangan fikir lagi walaupun kita susah, jangan fikir *nak* [hendak] duit, jangan fikir *nak* [hendak] jadi itu, *nak* [hendak] jadi *ni* [ini], *nak* [hendak] buat rumah banglo ke *nak* [hendak] beli kereta *Marcedez* [jenama kereta], *tak* [tidak] *payah* [usah] itu Allah yang susun. Cari *redha* [restu] Allah dulu dalam buat kerja *ni* [ini] terutama ilmu itu amat penting. Lepas *tu* [itu] *hok* [yang] sampingan *tu* [itu] sesungguhnya dan sebagainya doa, ibadat hubungan dengan Allah *tu* [itu]_dan sebagainya *InsyaAllah* [dengan izin Allah] dalam perjalanan hidup Allah akan permudahkan segala-galanya. Dalam kerja, biasa macam-macam kita kerja *ni* [ini] anggaplah orang yang bersama kita itu adik beradik kita, *teamwork* [kerja berpasukan] *teamwork* [kerja berpasukan] kalau tidak ia jadi- - -sebab kita apabila macam abang Zain di Brunei, dibawah abang Zain hampir *dua puluh* [20] orang Arab sahaja, orang Arab kan *nak* [hendak] berkira dengan orang Arab yang kita *tak* [tidak] kenal *ni* [ini] bukan *satu* [1] benda yang mudah, dalam mesyuarat *nak* [hendak] arah dan sebagainya. Tapi diluar mesyuarat sebelum *ni* [ini] lama *dah* [sudah] kita *ziarah* [lawat] dia, jadikan *ukhwah* [saudara] adik beradik dan sebagainya, kemudian mesyuarat *tu* [itu] kita mudah *nak* [hendak]- - - . Sebab itu kita jalinkan persaudaraan dulu baru kita boleh *tackle* [tawan] hati mereka masa kita *nak* [hendak] arah dan sebagainya.

N : **Adakah abang Zain berpuas hati dengan pencapaian?**

DHMZ : *Alhamdullilah* [segala puji hanya untuk Allah], bersyukur (bunyi telefon) itu bukan hak abang Zain pun. Kalau ada pencapaian sikit-sikit semuanya daripada Allah dan doa daripada ibu bapa.

N : **Adakah abang Zain merasakan kerjaya abang Zain ini dapat membantu generasi muda sekarang?**

DHMZ : *InsyaAllah* [dengan izin Allah], itu harapan walaupun umur *dah* [sudah] dekat dengan umur Nabi *dah* [sudah] *ni* [ini] (ketawa), dekat *enam puluh tiga* [63] itu harapan dan dalam kalau kita sentuh dalam hal kerjaya hidup sebagai seorang insan, apatah lagi sebagai seorang suami dia mesti ada seorang lagi yang menjadi tunggak kejayaan seseorang suami, namanya isteri. Jadi *Kak Zan* [nama isteri abang Zain] dia berkorban *tak* [tidak] bekerja sebagai seorang *graduate* [graduan] *UM* [Universiti Malaya] masa *tu* [itu] dan kawan-kawan dia masa *tu* [itu] *dah* [sudah] berapa tahun jumpa di *airport* [lapangan terbang], Zan *mu* [kamu] kerja apa sekarang *ni* [ini]? Senyap *jah* [sahaja] dia, aku ni pengurus bank gaji aku *dua belas ribu* [12000] masa *tu* [itu]_ _dia kata kita *tiga puluh hari* [30] sebulan (ketawa). Jadi *nak* [hendak] cakapnya kejayaan seorang suami_seorang isteri berada di rumah. Suami berjaya kerana ada isteri *tu* [itu] dan begitu juga isteri punya suami.

N : **Berapa ramai anak abang Zain yang turut berkecimpung dalam kerjaya yang sama dengan abang Zain *ni* [ini]?**

DHMZ : Yang *tiga* [3] *tu* [itu], yang depan yang *tiga* [3] *tu* [itu] semua selari dengan abang Zain cuma anak-anak yang *tiga* [3] belakang *ni* [ini], yang *dua* [2] *tu* [itu] tapi semua *ni* [ini] *hafiz* [penghafal Al-Quran bagi lelaki], *hafizah* [penghafal Al-Quran bagi wanita] dan hafiz. Sebab apa abang Zain hantar *hafiz* [penghafal Al-Quran bagi lelaki] *tu* [itu] sebab *nak* [hendak] balas dendam (ketawa) sebab abang Zain tidak habis ya, anak wajib. Lepas *tu* [itu] *nak* [hendak] bidang apa *tu* [itu] *takpe* [tidak apa] ikut cenderung bidang masing-masing. Hak yang *tiga* [3] *tu* [itu] semua bahagian *Islamic Studies* [Pengajian Islam], yang akhir *tiga* [3] akhir *ni* [ini] Jannah ambil bahagian tadi Sains Bersekutu dan Rabiah ambil Ekonomi Islam di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] dan Muhammad yang akhir *ni* [ini] nampaknya dia kata *nak* [hendak] juga bahagian Syariah *nak* [hendak] *gi* [pergi] Jordan.

N : **Adakah abang Zain sudah mempunyai jangkaan untuk bersara dari kerjaya *ni* [ini]?**

DHMZ : *Kalu* [kalau] jawatan ada bersara nya, orang *tak* [tidak] terima kalau tua sangat (ketawa). Tapi kalau mengajar dia sampai sepanjang hayat. Belajar dan mengajar itu tidak ada *pencen* [bersara]. Ia nya sampai buaian sampai ke liang lahad. Mengajar pun sama apatah lagi dalam suasana sekarang ramai juga orang memerlukan misalnya disini kita orang *pencen* [bersara] yang *nak* [hendak]

betul baca *fatihah* [surah al-Fatihah] baru pun ada, *pah* [habis] siapa dia yang *nak* [hendak] bantu *dia orang* [mereka]. Jadi kita tidak ada pencen dari segi itu.

N : **Adakah abang Zain mempunyai perancangan untuk menceburi bidang lain selain kerjaya ini?**

DHMZ : Dengan umur *ni* [ini] rasanya kita teruskan disamping- - -abang Zain pencen awal selama *ni* [ini] berapa kali *pencen* [bersara] awal dah. Dengan *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa], dengan Brunei, baru *ni* [ini] dengan *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] masuk pula. Tujuannya ialah di antara nya apabila sampai peringkat orang panggil umur Isyak *dah* [sudah] ke Maghrib umur abang zain *ni* [ini] perlu duduk melihat diri sendiri pula, kalau dulu sibuk kadang-kadang kita *nak* [hendak] buat ibadat secara formal pun sibuk. Buat tapi katakanlah *nak* [hendak] sembahyang Dhuha, ada mesyuarat_ _. Tapi kalau pencen awal sikit kita boleh lihat ada banyak lagi perkara yang kita apa *ni* [ini] kemaskinikan *nak* [hendak] balik *ni* [ini] lah *nak* [hendak] balik akhirat, *tak* [tidak] balik-balik lagi *ni* [ini] (ketawa). Jadi perlu fikir, dan disamping juga bagi sedikit sumbangan kita mampu sama ada macam sekarang *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan] minta pergi sebab ada orang sakit, anak kampung kita pun sama dan alangkah baiknya jika mak *ana* [saya] sendiri suka sebab anak dia duduk di rumah dah *tak* [tidak] pergi kemana-mana dan anak-anak pun suka. Abang Zain balik baru *ni* [ini] tahun pertama abang Zain *Alhamdullilah* [segala puji hanya untuk Allah]_dapat

merumahtanggakan *tiga* [3] orang sekali gus dalam setahun akhirnya dapat cucu *tiga* [3] orang setahun jadi_ _. Itu adalah hikmat apabila kita berhenti awal.

TAMAT BAHAGIAN 2

BAHAGIAN 3 : SUMBANGAN DAN PENGHARGAAN

NN : **Bismillahhirrahmanirrahim. Assalammualaikum. Kita sambung pula ke bahagian sumbangan dan penghargaan abang Zain. *Okay* [baik], sebagai permulaan adakah abang zain pernah menghasilkan sebarang karya selama menceburi bidang ini?**

DHMZ : Abang Zain sejak di Brunei banyak kepada jawatan, mula-mula ketua jabatan bahasa arab di Universiti Brunei dan kemudian dilantik sebagai timbalan dekan di Universiti Islam Sultan Syariah Ali Brunei, mengajar disana, macam-macam hal, di masa untuk betul-betul *nak* [mahu] menulis *tu* [itu] banyak kepada majalah, sumbangan majalah, kertas kerja, buku ada, sekejap ye (bergerak untuk ambil buku) tercatat *dua* [2] buah buku di Mesir, tapi majalah banyak, *ni* [ini] penuh dengan majalah (sambil menunjuk kearah rak majalah. *ni* [ini] dicetak di Mesir ni (sambil menunjukkan buku tersebut) sejak balik *dua* [2] tahun sudah menghasilkan *dua* [2] buah buku tapi dalam proses pencetakan. Satu kemukjizatan bahasa dalam Al-Quran, abang Zain serahkan kepada dewan bahasa, mungkin kata mereka tidak lama lagi. Wallahhualam [dan Allah lebih mengetahuinya] dan agungnya kitab suci Al-Quran, ada kawan di Kuala Lumpur mari *nak* [mahu] amik skrip tu [itu] untuk dicetak.

NN : **Agak-agak jumlahnya berapa?**

DHMZ : Kalau majalah *tu* [itu] rasanya sumbangan dalam majalah *sepuluh* [10] dengan kertas kerja ada lah *dua puluh* [20], kalau buku dh siap tu *dua* [2], *empat* [4] la.

NN : **Adakah abang Zain pernah terlibat dalam majlis-majlis besar?**

DHMZ : Kalau di Brunei memang *gitu* [begitu] la, terutama abg Zain terlibat dengan istana sebab hadir majlis-majlis sebab mengajar anak dia kan dan mengendalikan seminar antarabangsa, seminar tempatan sebab sebagai timbalan dekan mesti begitulah dan juga *tak* [tidak] ingat la berapa kali di Brunei itu sebagai pengerusi seminar tempatan atau antarabangsa tentang pengajaran bahasa Arab dan sebagai ketua pengarang kepada beberapa majalah pengajaran bahasa Arab di Brunei.

NN : **Apakah kepakaran yang abang Zain miliki sekarang yang dapat membantu generasi muda-muda kini?**

DHMZ : Cara belajar bahasa Arab, sebagai seorang yang tidak arab *lagu mana* [bagaimana] caranya, cara belajar dan cara mengajar bahasa Arab tu [itu] yang kepakaran abag Zain la terutama spesifiknya dari segi Nahu sebab thesis abg Zain itu dia Nahu letak thesis abang Zain (bergerak) sebagai contoh, *ni*

[ini] *hok* [hak] yang abang Zain buat di *Mesir* [sebuah negara di Afrika Utara] dan yang *ni* [ini] buat di *Scotland* [sebuah negara yang sebahagian daripada United Kingdom] (sambil menunjukkan thesis tersebut).

NN : **Adakah abang Zain mempunyai kenangan-kenangan manis selama kerjaya abang Zain sekarang?**

DHMZ : Banyak lah, terutama sekali semasa kita ditugaskan berseminar di luar Negara, kadang-kadang kawan-kawan yang kita pernah belajar di Mesir di Scotland bertemu di Seminar, salah seorang daripadanya abang zain tidak termimpi untuk bertemu adalah seorang pelajar di *Kuwait* [sebuah negara di Jazirah Arab di Asia Barat Daya] tahun *satu* [1]. Lepas tu kita berpisah entah kemana, kemudian berjumpa pada satu seminar, dia jadi menteri kesihatan di *Yaman* [sebuah negara di Jazirah Arab di Asia Barat Daya]. Oh Allah, MasyaAllah apabila kita bertugas ditugaskan ke luar Negara, itu kenangan manis bertemu dengan kawan dan sebagainya.

NN : **Bolehkah abang Zain kongsikan rahsia kejayaan abang Zain sekarang?**

DHMZ : *Payah* [susah] jugak *tu* [itu] rahsia ye, biasa rahsia *tak* [tidak] boleh *bagitau* [beritahu] (gelak). Sama lah dengan orang lain bukan abang Zain ni [ini] orang yang berjaya *sorang* [seorang], orang lain *tak* [tidak], dan *enti* [awak]

pun sama dalam hidup banyak kejayaan dan apabila sebut kejayaan bagi abang Zain, nombor *satu* [1] sekali kita jangan mengaku kejayaan itu kita yang buat cuma kita yang usaha *saja* [sahaja], yang beri kejayaan itu ialah Allah Subhanahua ta'ala, itu rahsia *tu* [itu], rahsia *deh* [ye]. Jadi Allah bagi, rahsia yang keduanya ialah kita jangan lupa disana ada, arab kata Aidil Khotiyah, tangan yang *tak* [tidak] nampak disebalik kejayaaan kita, kedua ibu bapa kita sebab itu kalau ibu bapa masih ada bertuah la orang *tu* [itu] sebab doanya kepada anak amat diterima, sebab tu kalau de masalah jangan *telipun* [telefon] orang lain, telipun mama dulu,dengan abah dan *mama* [ibu] kena mama dulu sebab mama *ni* [ini] dia yang lahirkan kita, doa dia *tak sama* [tidak serupa] dengan abah tu betul la tu sebab Nabi pun kalau bab taat pada dua ni dia *tiga* [3] kali dia sebut taat *ibu mu* [ibu kamu] , ibu mu, ibu mu dan ketiganya carilah teman yang boleh mencetuskan apa ni yang melahirkan kehidupan bahagia kita iaitu kalau abang Zain, kak Zan,yang dia sentiasa satu saat abang Zain masa buat *PhD* [Doctor of Philosophy] tajuk bab yang terakhir tu payah sehingga kan " Allah" masa tu Nur Jannah baru dilahirkan apa kak Zan baru melahirkan anak nama Nur Jannah, susah kita PHD ni bukan senang kan, hampir *nak* [mahu] "balik la kita bukan *leh* [boleh] hidup semestinya dgn PhD" terasa juga begitu *tapi* [tetapi] kak Zan *berdiri* [bertegas], *Nabi* [pesuruh Allah yang terakhir] beritahu kepada kita dia [Nabi] kalau keluar berperang, kalau *dia* [Nabi] bincang-bincang dah *istiqomah* [berpendirian teguh] semua sekali *dah* [sudah] rasa yakin, *dia* [Nabi] cabut

pedang *dia* [Nabi], *dia* [Nabi] tidak akan sorong balik pedang itu kecuali sama ada *dia* [Nabi] *mati syahid* [Muslim yang maut ketika berperang atau berjuang di jalan Allah atau *dia* [Nabi] mendapat kemenangan, kata-kata itu menyebabkan abang Zain bangun *berdiri* [bersemangat] terus bererti rahsia kejayaan disamping kita sendiri *tu* [itu] kena ada sabar, kena ada wawasan yang begitu tinggi wawasan kita akhirat paling tinggi tu akhirat sebab nak bina akhirat, kemudian bergantung kepada Allah, ibu-bapa dan juga keluarga iaitu isteri, kalau dia buat masalah, kelam kabut juga kita

NN : **Adakah abang Zain pernah dijadikan sebagai idola atau rujukan kepada ahli-ahli ulama' yang lain?**

DHMZ : Abang Zain *tak de* [tiada] orang *tak payah* [tidak perlu] *wat* [buat] idola la abang Zain, abang Zain biase je la, kalau *de* [ada] pun abg Zain tak tahu [tidak tahu], mungkin *tak de* kot [tiada] orang *nak* [mahu] buat idola abang Zain.

NN : **Adakah abang Zain pernah terlibat dengan sebarang pencapaian dalam negara *ni* [ini]?**

DHMZ : *Tak dak* [tiada] sebab abang Zain banyak hidup di luar negara kan, di Brunei sampai habis *Master* [sarjana], *PhD* [Doctor of Philosophy], sebentar *je*

[sahaja] duduk di *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] kemudian terus di *Brunei* [sebuah negara kecil yang terletak di sebelah utara pulau Borneo]. Di Brunei la sebab dia memerlukan sumbangan dan sebagainya

NN : **Seperti mana yang abang Zain pernah cakap tadi banyak pencapaian di luar, boleh kongsikan sedikit apakah pencapaian abang Zain di luar sana, di luar negara?**

DHMZ : Misalnya abang Zain dilantik sebagai pakar, pakar bahasa Arab ade disitu, *itu* [itu] pun pencapaian sebenarnya mungkin tidak semudah kementerian pendidikan melantik sebagai sebuah_ _ _ tu nama negara la dan juga abang Zain dipilih sebagai tenaga pengajar kepada anak sultan, tu pun pencapaian, sebenarnya itu pun sejarah juga orang luar kan sepatutnya dan abang Zain dilantik sebagai timbalan dekan, kan kita orang luar sepatutnya diutamakan *anak watan* [warganegara] kan mungkin itu la kalau nak dikatakan sebagai pencapaian, bagi abang Zain itu apa *ni* [ini] kita kata sebagai anugerah tuhan la kepada kita.

NN : **Yang paling abang Zain rasa pencapaian yang paling terbesar yang pernah abang Zain berikan?**

DHMZ : Apabila abang Zain dilantik oleh kementeriaan sebagai pakar di Brunei atas

nama apa *ni* [ini] *UNESCO* [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization] pertubuhan antarabangsa, *tu* [itu] pencapaian yang sebenarnya orang datang ke pejabat_ _ _ sebab tiada orang lagi, satu pegawai daripada Iran datang melantik abang Zain melalui kementerian, *tu* [itu] satu benda yang walaupun orang *tak* [tidak] tahu la sebab kita *dok* [tinggal] luar tapi bagi disana satu penghargaan yang amat besar la

NN : **Adakah abang Zain pernah menerima sebarang penghargaan kat negara *ni* [ini]?**

DHMZ : *Tak de* [tiada], maksudnya anugerah *dato'* [gelaran kehormat] ke ape ke tak de.

NN : **Bagaimana pula di luar Negara?**

DHMZ : *Tak de* [tiada], perlu kepada terlibat_ _ _ *tapi* [tetapi] abang Zain bersyukur dengan bidang akademik abang Zain kita buat sekadar yang terbaik la bagi kedaifan kita *ni* [ini] maka bidang itu la kita tidak abaikan, kalau orang kata "awak ni, *okayla* [baikla] aku nak bagi pakar dalam bentuk antarabangsa *tu* [itu] UNESCO [United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization] apa ni yang lantik" bagi abang Zain *Alhamdulillah* [mengucap syukur segala puji bagi Allah] sebagai seorang yang pernah jadi pesawah

syukur segala puji bagi Allah] sebagai seorang yang pernah jadi pesawah *dulu* [dahulu] (ketawa) dan *naik* [tiba-tiba] mengajar anak Sultan Brunei pula itu satu pencapaian, yang lain *tak de* [tiada] sebab *tu* [itu] sekadar yang kita mampu miliki la

NN : **Pernahkah abang Zain mendapat gelaran sebagai ulama'?**

DHMZ : *Tak* [tidak], abang Zain pun jangan dipanggil *ulama'* [pemimpin agama] (ketawa), ulama' *ni* [ini] cuma masuklah persatuan ulama', sebab de [ada] persatuan kita masuk kan *tapi* [tetapi] abang Zain rasa abang Zain bukan sebagai seorang ulama', cuma ada la nama dalam persatuan ulama' kan, katakanlah kalau kita masuk sebab nak jadi ulama' *ni* [ini], satu dengan *zuhudnya* [sikap yang menjauhi soal keduniaan] dengan waraknya ilmu yang begitu banyak kan

NN : **Tahun bila abang Zain mendapat gelaran *ni* [ini], maksudnya masuk nama dalam persatuan ulama'?**

DHMZ : Bukan maksudnye persatuan, maksudnya kalau kita *nak* [mahu] masuk *ulama'* [pemimpin agama] masuk dalam persatuan kan jadinya abang Zain sekadar *gitu* [begitu] la

NN : **Tadi abang Zain kata mungkin *tak* [tidak] pernah mendapat anugerah apa-apa tapi apakah selama abang Zain menceburi bidang *ni* [ini] kan, penghargaan yang *tak* [tidak] dapat abang Zain lupakan? Penghargaan terbesar la yang orang pernah hargai abang Zain?**

DHMZ : Sekadar yang abang Zain kata tadi la sebagai seorang insan yang dipanggil_ _ _ menumpang di negara asing, abang Zain rasa susah jugak la kalau orang *nak* [mahu] bagi kepercayaan bukan nak puji abang Zain *tu* [itu] , abang Zain ni pantang nak puji diri (ketawa) sebab dia hilang pahala kita, abang Zain pun terfikir "hish aku ni berkat doa mak kot". Sejarah *nak* [mahu] mengajar anak sultan *tu* [itu] negeri sendiri pun memang mustahil apatah lagi di luar negara, itu je *off record* [rekod terbesar] la dan dilantik itu sebagai timbalan dekan, ketua jabatan dan juga menjadi penceramah tetap kepada pejabat-pejabat kerajaan di sebuah negeri tidak negeri kita, bagi abang Zain itu diantara abang Zain syukur la, bukan kelebihan yang ada abang Zain tapi itu adalah anugerah tuhan kalau nak kata itu yang abang Zain suka, itu la (diam), sebab itu la *ana* [saya] kata tadi cukup ke abang Zain *nak* [mahu] jadi syarat gelaran *Dato'* [gelaran kehormat] *tak da* [tiada], *Tan Sri* [gelaran kehormat] tak da, yang adanya abang Zain la (ketawa)

TAMAT BAHAGIAN 3

BAHAGIAN 4: HARAPAN

NN : **Sekarang kita teruskan kepada harapan abang Zain. Pernahkah abang Zain terfikir untuk menjadi seorang yang berjaya seperti sekarang?**

DHMZ : Ada dan kita beritahu kepada generasi baru abang Zain motivasikan, kalau orang main bola pun nak masuk gol tentukan mana gol nak sepak tu, pemain hebat sekian mana pun sepak *lalu* [terus] kena tiang gol, gol *dok mane* [letak di mana] baru kita sepak. Islam mengajar kita, Nabi pun bangkit *sorang-sorang* [seorang] berdakwah di *Mekah* [kota utama di Arab Saudi] dulu, *pak sedara* [pakcik saudara] pun *tak tahu apa* [tidak mengetahui] marah ke *dia* [Nabi], targetnya tinggi nak dirikan sebuah daulah islam di Madinah, dia tak tahu Madinah di mana *tapi* [tetapi] sampai dia berdepan dengan cabaran yang *tak ada* [tiada] pada manusia lain, Nabi sendiri tu letak pada *top ten* [sepuluh teratas] *seratus* [satu ratus] pemimpin terbesar di dunia orang kafir letak tu, dia *tak leh* [tidak boleh] cari orang lain tapi kalau tengok *personaliti* [penampilan] dia bagaimanakah dia, sehinggakan orang rungsing sengaja datang daripada jauh *naik* [menunggang] unta dia rungsing *dah* [sudah] lama, pergi bukan *nak* [mahu] tanya apa pun, nak tengok muka Nabi. Muka Nabi *ni* [ini], orang *de* [mempunyai] wawasan ni muka dia pun de wawasan, cara dia

berjalan pun de wawasan, tidak_ _ _ ada sesuatu, abang Zain apabila *duduk* [tinggal] di *Kuwait* [sebuah negara di Jazirah Arab di Asia Barat Daya] kita selalu setiap tahun dibawa berumrah, persatuan bahasa Arab dia kaya Kuwait kan, dia bagi persatuan tu beratus-ratus ribu, *tak tau nak* [tidak tahu mahu] buat apa dah, pergi umrah. Setiap kali pergi ke umrah abang Zain bergantung di *Multazam* [bahagian dari Ka'bah yang mulia diantara hajar aswad dan pintu ka'bah] itu "capaikah cita-cita nak dapat *PhD* [Doctor of Philosophy] dalam bahasa Arab", ada dah masa sebelum tu dapat *Alhamdulillah* [mengucap syukur segala puji bagi Allah], beerti apa yang kita nak mesti kita rancang awal dan berniat awal dan *mintak* [mohon] Allah taufiq dan *hidayah* [petunjuk] jangan *tak de* [tiada] apa-apa ajar anak-anak kita biar *diorang de* [mereka mempunyai] wawasan, biar kita *bagikan* [berikan] *diorang* [mereka] wawasan kalau dia *tak de* [tiada], kan *nak* [mahu] *beranak* [melahirkan zuriat] akan datang ni (ketawa).

NN : **Adakah abang Zain pernah berfikir ataupun berharap untuk tingkatkan lagi kerjaya abang Zain sekarang ni?**

DHMZ : Ya, abang Zain dari sudut jawatan kita *dah* [sudah] berumur, orang pun mesti orang muda jawatan, *tok sah* [tidak perlu] kita *khayal* [berangan] masa muda ok la sampai jadi timbalan dekan *tu* [itu] akademik la, *tapi* [tetapi] apabila kita umur sampai peringkat *ni* [ini] kita kena rasa ilmu

yang kita miliki ni sebenarnya lebih *cikit* [sedikit] daripada tahi kuku kita yang ada ni, yang kita miliki ni, maknanya kita kena banyak lagi ini peluang kita *nak* [mahu] buka kitab tu, abang Zain buat *PhD* [Doctor of Philosophy] dalam *Nahu* [tatabahasa], apa sangat yang kita tahu dalam Nahu tu benda lain lagi, ilmu fekah lagi, itu lagi, itu lagi, itu lagi, apatah lagi apabila kita berdepan dengan masyarakat nak berceramah dan sebagainya. Kita kena *belek* [semak] buku, *dua* [2] hari tu belajar, maknanya tidak ada terhenti ya, terus akan terus selagi kita tidak di tutup mata kita terakhir

NN : **Bagaimana pula harapan abang Zain kepada generasi muda sekarang untuk mnceburi bidang seperti abang Zain sekarang?**

DHMZ : Kita harap sangat la pada generasi baru bukan bidang abang Zain sahaja la semua bidang apatah lagi bidang abang Zain ni terutama bidang *ugama* [agama] dan bahasa Arab *ni* [ini] kadang-kadang manusia tidak ramai la segelintir kecil mungkin dia *mikir* [pikir] kita nak belajar ni dilihat pada nilai *komersial* [perdagangan], kalau nilai pada komersial arab apa boleh, apa benda boleh buat, ya baik belajar berniaga, takut- takut benda *ni* [ini] dipupuskan dilihat di dunia nilai komersial, *tapi* [tetapi] kalau kita biarkan dulu soal komersial *tu* [itu] sebab hidup kita ni Allah yang bagi rezeki kita tidak akan mati kecuali habis rezeki kita baru kita mati, jangan lihat

komersial kalau lihat komersial *tak de* [tiada] orang belajar bahasa Arab, akhirnya orang, masyarakat semakin *tak* [tidak] faham Al-Quran, *hadis* [perkara yang berkisar tentang SunnahRasul s.a.w], *fekah* [pengetahuan tentang hukum-hukum syarak], hidup dengan kaya, mewah tetapi kelak dari sudut *nak* [mahu] tuju balik *akhirat* [alam selepas kematian] dengan itu harapan abang Zain kita sebagai generasi yang mengetahui *ni* [ini] bagilah kesedaran kepada generasi baru, bagi-bagi tugas kita, terutama kita ni semakin hari semakin kepupusan dalam bidang ini atau orang kata kita ni walaupun bukan ulama' tapi kita ikhtiraf bahawasanya generasi sekarang semakin kepupusan orang-orang yang dipanggil *ulama'* [pemimpin agama] ataupun orang yang dipanggil ustaz jadi dengan itu kita kena motivasi generasi baru dan masyarakat supaya jangan lupa ni satu benda yang kita *nak galas* [mahu pikul] sebanyak mungkin *nak* [mahu] balik akhirat.

NN : **Kita sedia maklumlah generasi sekarang ini macam berminat banyak sangat lorong-lorong yang mereka minati, Adakah abang Zain rasa generasi sekarang berminat menceburi bidang seperti abang Zain?**

DHMZ : *InsyaAllah* [dengan izin Allah s.w.t], dia sebenarnya dia masa budak-budak *kecik* [kecil] *ni* [ini] dia *tak tahu* [tidak mengetahui] sangat *nak* [mahu] menentukan, macam kita dulu sebelum masuk universiti kita mana

[mahu] menentukan, macam kita dulu sebelum masuk universiti kita mana tahu bidang, sebab tu kecelikan kalau kita guna kecelikan ibu bapa, ibu bapa tu kena celik, tentang apa pentingnya, apa kita panggil ni pengkhususan pada anak-anak dia kena tengok kecenderungan anak-anak dia, budak ni mengaji Al-quran pun *tak* [tidak] mahu daripada kecik lagi budak mana agak mari nak tadah mari minat nak ngaji ye, dengan itu *cubit* [tarik] telinga, apatah lagi bidang yang begitu mencabar macam ni, perlu kepada ada orang yang mengarah generasi baru, ibu bapa dia sendiri, jangan semua *tau* [mengetahui] sains *belaka* [semua] anak-anak, nanti kita nak [mahu] mati *tak de* [tiada] orang nak baca yassin pulak katakanlah kalau kita *berseloroh* [bergurau] kan, pernah *de sorang dua* [ada seorang dua] anak kita *ni* [ini]_ _ _, biar kan dia pakar dalam bidang-bidang ini dan dia memakarkan orang lain lagi.

NN : **Pada pendapat abang Zain la, apakah amalan yang patut diterapkan kepada generasi sekarang bagi meraih perhatian mereka?**

DHMZ : Ya, ataupun bidang lain kan yang kita sempitkan dengan bidang agama sahaja, bidang apa pun itu hak islam *belaka* [semua], katakanla *antum* [kamu] dalam bidang *IT* [Information Technology], jangan sangka IT ni dunia semata-mata jadikan IT *ni* [ini] sebagai bidang akhirat, ape benda IT, cuba bagitau abg Zain, untuk apa IT ni,

Katakanlah hok Nampak sistem hari ni *direct* [terus] kepada Akhirat katakan, kadang-kadang orang tak [tidak] faham akhirat ni benda tu je sedangkan akhirat ni semua sekali. Tabung haji, bank islam, Universiti Islam, dia *nak* [mahu] khidmat daripada antum ni semua sekali tentang sistem IT yang terkini untuk menjalankan sistem tabung haji yang terbaik, dunia ke tu. Akhirat tu apatah *hok* [yang] lain-lain lagi, dengan itu kita jangan sempitkan. Nak boleh jadi suatu kerja kita tu bersungguh kita buat, apa benda. Kita buat tu kerana Allah dan masa kita buat *tu* [itu] Allah *dok* [tengah] tengok kerja kita dan dia nya kita nak buat untuk sebagai amalan kebajikan untuk kita balik akhirat. Mengaji la IT ke apa benda ke dan Nabi beritahu Allah paling suka orang itu buat sesuatu dengan paling tekun kan, itu hadis Nabi. Beerti kerja apa sekalipun buat sebaik mungkin, waktu jaga sebaik mungkin wawasan jaga betul dan sebagainya, maka itu lah rahsia, itulah kaedah ataupun amalan tadi kalau tidak benda tu berada dalam khayalan dalam kehidupan, khayal lebih mudah dari kenyataan tapi *nak* [mahu] letak di bumi yang boleh kita pijak dalam bentuk kerja kita, bukan suatu yang mudah. Pertama kita duduk hari ini dalam dunia yang penuh dengan kadang-kadang hiburan pun mengambil masa kita, kadang-kadang macam-macam la, tapi nak susun kehidupan itu nak aturkan nak menjadi kaedah hidup bukan senang dengan itu hok yang kita bincang tadi sejauh mana kerapatan kita dengan Allah sebab sebagaimana bijak manusia pun dia *tak leh g* [teruskan], kehilangan kapal terbang kita itu

mengajar manusia seluruh dunia, mengajar orang IT nya, mengajar orang nuklearnya, mengajar orang apa lagi semua sekali "eh dok mana kapal" kerajaan Malaysia *dah* [sudah] kehilangan duit berjuta-juta, cakap-cakap la kan kita ada alat Amerika mari [datang] tetap tak [tidak] jumpa beerti "oh di sana ada illah namanya Allah" bergantung la dalam hidup ini, dalam perjalanan hidup anti [awak] kadang-kadang kita dilanda oleh rasa jemu, malas kadang-kadang macam-macam ketika itu kita nak bergantung pada siapa? Allah. Syaitan dia suka benar orang putus asa "mu [kamu] tua dah, sibuk apa lagi baca, apa bermasyarakat lagi" itu bukan, dengan itu kaedahnya tadi la yang kita bincang *tu* [itu] jadikan satu kaedah.

NN : **Sebagai seorang pensyarah, pendidik, penceramah juga dimanakah tempat yang abang Zain mahu pergi atau berharap untuk menyampaikan ilmu?**

DHMZ : Abang Zain sekarang *ni* [ini] suka kepada satunya buka minda keibubapaan, sebab di tangan dia la generasi akan datang bukan di tangan sekolah, sekolah *tu* [itu] kita hantar *hok* [yang] dah besar dah [sudah] *tapi* [tetapi] *hok* [yang] menentukan generasi akan datang, musuh-musuh islam *dok* [buat] reka-reka supaya runtuh awal-awal generasi ni dari *kecik* [kecil] lagi, kartun dia reka untuk *punah* [rosak], jadi abang Zain nak pergi *ghoyak* [cakap] perancangan musuh, kesedaran kita kewajipan kita dari

segi agamanya dan sebagai ibu dan bapa amat penting. Kita bukan beerti kita "eh saya tidak abai, "dia *nak* [mahu] *gapo* [apa] saya beli belaka, nak jam mahal saya beli, motor *hok* [yang] mahal sekali saya beli" Adakah itu sudah saya berjaya bagi apa-apa, boleh jadi saya bagi motor mahal *tu* [itu] menjahanamkan hidup dia, jadi kepada ibu bapa, orang tua abang Zain pergi, dipanggil peranting iaitu kursus keibubapaan, *kat* [dekat] sekolah kita pergi dan *hok* [yang] paling *kesian* [kasihan] lagi kita ambil tahu juga ialah misalnya yang sibuk-sibuk dulu sehinggakan *nak* [mahu] buka quran pun *tak dan* [tidak sempat], apabila dia pencen dia sedar mula nak belajar, itu kesian *kat* [pada] dia. Buka kelas *ngaji qurannya* [mengaji al-quran] kalau kita *tak* [tidak] boleh buat kita buat kelas, panggil orang lain tolong, itu diantara abang Zain kita pergi.

NN : **Seperti mana yang abang Zain cerita sebelum *ni* [ini], semestinya abang Zain seorang yang berpengalaman dalam bidang ini, yang sudah lama menceburi bidang ni, apakah nasihat abang Zain la agak-agak kepada pihak yang baru nak mencuba bidang ini?**

DHMZ : Ya, satunya ialah apabila kita pegang satu bidang kita mesti kata pakarkan kalau boleh, jangan kata cukup makan dalam bidang *tu* [tu] , *tak* [tidak] kemana-mana juga, jadi kata orang kampung la, orang Kelantan *peluh* [alang-alang] *wat kije* [buat kerja] biar sampai kita tu puas hati dengan

bidang kita sebab kita *limited* [terhad] sebagai seorang insan *ni* [ini], kita tidak macam *ulama'* [pemimpin agama] dulu, ulama' dulu *sepuluh* [10] ilmu dalam kepala dia, kita *la ni* [sekarang ini] dalam bidang kita pun_ _ _ tetapi sekurang-kurangnya kita bersungguh dalam bidang kita, kita dapat jelas bidang kita dan dapat menjelaskan kepada orang lain, itu diantara kerja yang mula-mula kita nasihati generasi baru, dan juga bagi target supaya kalau la macam abang zain ada *cikit-cikit* [sedikit] ilmu yang tuhan *bagi* [beri], boleh *turun* [mewarisi] misalnya kita tadi *tok guru gocoh* [tok guru silat], dia ada orang tu *boleh pandai* [mahir] silat, jangan apabila kita *dah* [sudah] bersara kita pun bawa diri, jangan gitu [begitu], jadi dengan itu kepada generasi baru, pakarkan ataupun bersungguh dalam bidang kita *tu* [itu] sehingga kita yakin dengan bidang kita dan bagi lah sumbangan kepada orang lain apabila kita telah meningggal dunia ada orang lain boleh meneruskan perjuangan.

NN : **Bagaimana pula dengan perancangan masa hadapan atau rancangan jangka masa panjang dalam kehidupan abang Zain?**

DHMZ : Kita sebagai seorang yang sedikit sebanyak sudah dari sudut perkhidmatan dengan kerajaan, habislah ni [ini] umur *enam puluh* [60] ni kira, kalau dulu *lima puluh lima* [55] lagi, kira orang panggil "ala kalau gas baru *nak* [mahu] naik *cikit-cikit* [sedikit]" perlu perancangan untuk

kita kata orang macam zaman bekerja tu [itu] lain la macam abang Zain ini ialah kita nak macam abang Zain kata tadi melihat semula kepada banyak lagi yang tidak terbilang banyaknya, yang sudut-sudut kekurangan yang perlu kita cari semula terutama bekalan kita, bukan beereti buat kerja selama ni bukan bekalan, bekalan juga tetapi yang kita kata yang paling *spesifik* [khusus] pada diri sendirikan, solat kita ibadat kita nak baca Al-quran kalau dulu sepatutnya satu juzuk sehari kita, satu juz sehari kita baca, lagi dengan kerja banyak, adakah kita pencen ni *tak* [tidak] boleh buat juga, tu silap kita la, jadi seboleh-bolehnya perancangan kita ialah banyak kepada benda tu pada abang Zain kalau kitab ni, abang Zain terpaksa buka sebab kita nak buat *research* [kajian] tapi sekarang ni jangan buat *research* [kajian] saja la kalau boleh daripada muka surat pertama sampai muka surat akhir, tu perancangan yang kita *nak* [mahu] supaya Allah bagi sihat dan kita boleh teroka lagi ilmu dan sebagainya dan disamping kita sendiri orang pencen mana pun dia tak boleh nak tengok alah ke depan saja, anak-anak dia *hok* [yang] baru kahwin ni akan lahir anak cucu-cucu dia, perlu tengok juga mungkin ibu bapa dia sibuk sangat dah sekarang ni, jadi akhirnya terpaksa dia kena buat kelas kepada cucu supaya tak terbabit dengan anasir-anasir negatif *la ni* [sekarang ini]

NN : **Apakah harapan abang Zain kepada generasi sekarang terutama pelajar-pelajar abang Zain sendiri?**

DHMZ : Harapan tadi la kesungguhan, kita sekarang ni kerja *tu* [itu] ialah kalau kita *dok* [tengah] cari kerja, dia akan bergantung pada apa yang kita dapat sekarang, bidang apa, kalau kita di dalam kelas dapat markah cukup makan *sokmo-sokmo* [selalu] dalam dunia perlumbaan *ni* [ini] memang kita kebelakangan, dengan itu masa *dok* [tengah] belajar tu mesti kalau orang universiti kata kena *tiga* [3] ke atas pointnya kan, jangan kita *tiga* [3] ke bawah nanti apabila kita *terjun* [terlibat] ke bidang "ala point rendah, bahasa Inggeris pun *tak reti* [tidak tahu], *tak* [tidak] mahir", itu silap kita beerti kepada generasi baru, maknanya Nabi kata mu [kamu] jangan jadikan hari ni kena lebih baik dari kelmarin, maknanya dalam semua hal maka kita *lo ni* [sekarang ini] pelajar maka kita kena pegang konsep tu, konsep ada pelajar belajar nak cukup makan *je* [sahaja], boleh *grade* [ ] sedangkan *grade* itu dalam dunia penuh perlumbaan ini duduk *dua* [2] point lebih ni "haishh jangan", beerti itu di antara benda-benda yang mesti beritahu pada generasi baru

NN : **Pada pendapat abang Zain la, bagaimana abang Zain rasa dengan pendidikan sekarang yang berkaitan dengan agama islam?**

DHMZ Ya, pendidikan kita tidak boleh kata di sekolah arab sahaja pendidikan, di

: sekolah-sekolah kerajaan ke pondok, tok guru sahaja yang bidang pendidikan, pendidikan ni dia macam sebuah kereta yang moden bersikap komponen, maknanya satu wayar yang putus *memey* [memang] *Mercedes* [jenama kereta mewah] tu *tak* [tidak] bergerak, kalau dulu tak, kalau wayar ni putus boleh jalan lagi kereta, *la ni dok* [sekarang ini tidak], putus wayar cikit je komputer kena cari, sebab *pomen* [mekanik] tak tahu sebab dia komponen, jama'i dipangil. Dengan itu, pendidikan itu kalau *nak* [mahu] berjaya bermula daripada awal, ibu bapa itu sendiri_ _ _, di sekolahnya, di dinding bandar-bandar kalau kita di rumah *ghoyak* [cakap] tengok aurat perempuan ni haram tapi kita pergi ke bandar besar, sabun *lux* [jenama sabun] menayangkan seorang wanita yang *tak* [tidak] berbaju, beerti iklan pun dia berperanan mendidik, kata-kata dia pun mesti mendidik dan sebagainya, beerti pendidikan ni *ana* [saya] nak beritahu adalah bentuk komponen *tak boleh* [tidak boleh] dipisahkan, dalam rumah *okay* [baik], di luar rumah pun kena *okay* [baik], misalnya sekarang ini menyebabkan anak-anak ustaz ke anak tok imam ke banyak yang *punah* [rosak], sebab *atas* [dalam] rumah dia *okay* [baik] "ohh kemahnya" tetapi dia pergi ke rumah *saing* [kawan] dia buka internet yang kacau bilau beerti rosak juga disana, beerti apabila anti sebut tentang pendidikan dia adalah bentuk komponen.

NN : **Kalau diberi pilihan la kepada abang Zain, apakah idea atau pandangan abang Zain untuk tingkatkan lagi sistem pengajian di Malaysia ini, mungkin kearah keagamaan atau sebaliknya?**

DHMZ : *Nak* [mahu] kata jadi sekolah arab *belaka* [semua] bukan dia, cuma kita kata jadikan, kalau orang barat dia *mengaji* [belajar] *tu* [itu] dia pisah dengan akhirat dia belajar tu, dia terpisah dengan *alam akhirat* [alam selepas kematian], kita orang Islam ni sebab tu orang *ngaji* [belajar] *IT* [Information Technology] kata "aku tidak ngaji agama, ngaji IT" IT *tu* [itu] jangan dok pisahkan dengan agama, benda IT tu benda maklumat tu, macam *ana* [saya] kata tadi, nak bagi sistem ni kepada bank islam beerti bank islam nak jadi *molek* [elok] keislaman dia tu, bank islam ke tabung haji ke perlu kepada satu sistem namanya IT, maknanya *anti* [awak] yang kaji *bagi kat* [beri kepada] dia, sistem ni molek nak masuk file ke *gapo* [apa], dah jadi dunia ke tu, beerti *anti* [awak] kata pandangan tadi kena kepada mengislamisasikan semua program yang ada, jangan niat benda jangan pisahkan, menyebabkan orang yang kata "aku ni *tak dak* [tiada] hubungan agama, aku *ngajar* [mengajar] sukan *je* [saja]", Allahhu Akbar, kan nak sihatkan manusia, awak reka teori untuk *nak* [mahu] sihat, kan tu akhirat, dengan itu pendidikan ini apabila kita pisahkan dengan akhirat dia jadi *sekularisme* [Percubaan memisahkan urusan dunia daripada urusan agama dan Tuhan dari segala urusan kehidupan manusia] dipanggil sekularism. Dengan itu, menyebabkan ada pemisah dalam kepala "aku *tak*

pe [tidak mengapa] pergi sekolah pun sebab aku nak belajar matematik, aku tak tutup aurat *tak pe* [tidak mengapa] tapi masa aku *nak* [mahu] pergi baca Al-quran aku waraknya"hei! *Sapa* [siapa] suruh *gitu* [begitu]? Nak pergi *ngaji hisab* [belajar matematik], nak ngaji bahasa Inggeris, nak ngaji mandarin pun kena *tubek* [keluar] dengan *niat lillah* [niat kerana Allah taala] dan tutup aurat serupa saja, tidak kata nak masjid yang ni *gini* [begini] tapi *nak g kelain gini* [mahu pergi tempat lain begini], itu pemisahan. Apabila selagi ada pemisahan itu, kita tidak berjaya dalam pendidikan kita, betul tak abang Zain kata "*anti* [awak] turun tangga, belajar IT, niat lillah sama dengan *nak* [mahu] pergi *ngaji Quran* [mengaji Al-Quran] niat lillah, sama. Walaupun ini Quran, memang nilainya tinggi sebab Quran kan tapi Allah nilai sama untuk dapat redhaNya, jadi kalau anti kata bagaiamana bukan beerti nak suruh jadi sekolah arab belaka Malaysia ni, bukan, itu salah! Yang *tak* [tidak] betulnya ialah kita minta supaya jangan pisahkan apa yang kita belajar *ni* [ini] dengan akhirat, nanti *anti* [awak] tak masuk syurga ke? *Kesian* [kasihan] pula anti, anti berkorban habis separuh umur, pakar dalam bidang IT, *UIA* [Universiti Islam Antarabangsa] pun guna yang anti buat, bank islam, tabung haji buat dan syarikat buat, nanti anti tak masuk syurga? Faham *dak* [tidak] abg Zain kata gitu? Kalau anti tanya *gitu* [begitu] bukan beerti kita minta supaya *ubah* [tukar] sekolah Arab *belaka* [semua], jadi hafiz belaka, bukan! Bukan!

NN : **Alhamdulillah selesai sudah sesi temubual kami pada hari ini bersama Dr. Haji Mohd Zain bin Mahmood, kami akhiri ucapan ini dengan terima kasih kepada abang Zain kerana sudi menghabiskan masa bersama kami. Assalammualaikum Warahmtullahiwabarokatuh**

DHMZ : Waalaikummussalam Warahmatullahiwabarokatuh.

TAMAT BAHAGIAN 4

RUJUKAN

RUJUKAN

Bibliography

Kamaruzaman, N., & Nadzri, N. M. (2014, 4 21). Wawancara Bersama Tokoh. (D. H. Mahmood, Interviewer)

LAMPIRAN

LOG WAWANCARA

Norlidawatie dan Nur Nabilah menemubual Doktor Haji Mohd Zain Bin Haji Mahmood, yang dilahirkan pada 18 Disember 1954, di Kelantan. Temubual dijalankan di bilik bacaan kediaman beliau di Kampung Paloh, Tendong Pasir Mas Kelantan, mengenai pengalaman beliau sebagai seorang pensyarah dan tokoh agama dalam 1981 sehingga sekarang.

MASA	SUBJEK	NAMA/TEMPAT RUJUKAN
BAHAGIAN 1 : LATAR BELAKANG		
0.44	Menceritakan tentang latar belakang diri dan keluarga	• Mohd Zain Bin Mahmood • Kampung Paloh Tendong • Sekolah Kebangsaan Tendong • Pondok Lubuk Tapah • Universiti Kuwait • ITM Shah Alam • KIAS • Norizan Bt Jaafar • Haji Mahmood Bin Ismail • Wan Halimah Binti Wan Yahya

15.04	Menceritakan cara-cara beliau mendidik anak-anak	• Al-Quran • Nabi Muhammad • Allah • Imam Al-Asqolani • Gua Musang • Universiti Malaysia Kelantan • Universiti Islam Antarabangsa
30.15	Kisah hidup beliau pada zaman kanak-kanak	• Kuwait • Professor Doktor Abdul Rahman Chik • Kadir Adabi
40.19	Berkongsi pengalam pahit dan manis beliau	• Nabi • Mesir • Scotland • Brunei

BAHAGIAN 2 : KERJAYA		
46.16	Menceritakan tentang bidang pekerjaan beliau	• Maahad Muhammadi • ITM • Timbalan Dekan Fakulti Bahasa • Asia Tenggara
63.07	Cabaran dalam kerjaya beliau	• UM • Jordan
68.27	Perancangan beliau untuk menceburi kerjaya lain	• UIA • Brunei • KIAS • Maghrib
BAHAGIAN 3 : SUMBANGAN DAN PENGHARGAAN		
71.32	Menceritakan tentang sumbangan dan penglibatan yang telah	• Brunei • Universiti Brunei

	disumbangkan oleh beliau	• Universiti Islam Sultan Syariah Ali Brunei
75.33	Kepakaran yang dimiliki	• Bahasa Arab • Nahu • Mesir • Scotland
79.87	Menceritakan pengalaman dan kenangan	• Scotland • Mesir • Nyaman • Kuwait
88.03	Rahsia kejayaan	• Nabi • PhD • Kak Zan • Nur Jannah
99.21	Menceritakan pencapaian yang diperoleh	• Timbalan Dekan • UNESCO • PhD • Master

		• Bahasa Arab • Brunei • Sultan brunei
113.33	Menceritakan tentang gelaran dan anugerah yang diperoleh	• Off record • Dato' • Tan sri
BAHAGIAN 4 :HARAPAN		
116.72	Pemikiran	• Mekah • Madinah • Nabi • Kuwait • Multazam • PhD • Top ten
122.06	Menyampaikan harapan kepada generasi muda	• Komersial

129.13	Pendapat tentang penceburan bidang dalam kalangan generasi sekarang	• Universiti • Al-Quran
140.66	Menerangkan pendapat tentang amalan yang perlu diterapkan dalam generasi kini	• IT • Tabung • Bank Islam • Universti Islam • Nabi • Amerika
154.11	Memberitahu tentang keinginan dan harapan untuk menyampaikan	• Sekolah • Kursus keibubapaan
169.45	Menyampaikan nasihat kepada pihak yang ingin menceburi bidang seperti beliau	• Kelantan
188.62	Menerangkan tentang perancangan masa hadapan beliau dalam kehidupan untuk jangka masa akan	• Al-Quran • Research • Universiti

	datang dan harapan kepada pelajar-pelajar beliau	• Nabi
209.89	Memberitahu tentang pendapat dan pemikiran tentang pendidikan kini yang berkaitan dengan agama Islam	• Mercedes • Internet
234.44	Menjelaskan tentang pandangan dan idea beliau sendiri tentang sistem pengajian di Malaysia	• IT • Bank Islam • Tabung Haji • Universiti Islam Antarabangsa • Sekolah Arab
259.74	Menjawab salam sebagai tanda pengakhiran temuramah	

SENARAI SOALAN

SENARAI SOALAN

BAHAGIAN 1: LATAR BELAKANG TOKOH

1. Kita akan mulakan tentang latar belakang abe [abang] Zain dulu ya? Apakah nama sebenar abe [abang] Zain?
2. Nama panggilan abe [abang] Zain dekat kalangan_dikampung?
3. Abe [abang] Zain sahaja. Di pejabat pun samalah?
4. Umur abe [abang] Zain sekarang dan---
5. Umur sekarang enam puluh [60] lah?
6. Dimanakah abe [abang] Zain dilahirkan dan berasal daripada mana?
7. Dimanakah abe [abang] Zain mendapat pendidikan awal?
8. Kelulusan akademik abang Zain setakat PhD [Doktor Falsafah] lah?
9. Pada umur berapakah abang Zain mula mendirikan rumah tangga?
10. Lapan puluh dua [82]. Apakah nama isteri abang Zain?
11. Umur dia?
12. Adakah dia bekerja?
13. Isteri abang Zain berasal daripada Kelantan juga?
14. Daripada Kelantan?
15. Nama ibu bapa abang Zain?
16. Kalau tak [tidak] keberatan boleh tak [tidak] abang Zain ceritakan sedikit tentang ibu bapa tentang latar belakang dia orang [mereka]?
17. Adakah mereka tinggal bersama abang Zain?
18. Bilangan adik beradik abang Zain?
19. Jadi tak [tidak] ada adik beradik yang tinggal bersama abang Zain lah?
20. Semua sudah berumah tangga lah?

21. Abang Zain ada rumah lain ke tempat tinggal lain ke selain di Kelantan?
22. Boleh tak [tidak] kalau abang Zain ceritakan tentang perkenalan abang Zain dengan isteri abang Zain dahulu?
23. Bilangan anak Abang Zain?
24. Berapa orang anak Abang Zain yang sudah berkahwin?
25. Bilangan cucu?
26. Bagaimanakah cara abang Zain mendidik anak-anak?
27. Berapa ramai anak-anak abang Zain yang tinggal serumah dengan abang Zain?
28. Bagaimana abang Zain menghabiskan masa dengan keluarga?
29. Jika tak [tidak] keberatan boleh tak [tidak] kalau abang Zain menceritakan serba sedikit tentang zaman kanak-kanak abang Zain dulu?
30. Boleh abang Zain ceritakan, kongsikan kepada kami pengalaman manis dan pengalaman pahit abang Zain?

BAHAGIAN 2: KERJAYA

31. Sekarang kita akan teruskan tentang pekerjaan abang Zain ya? Apakah bidang pekerjaan pertama abang Zain sebelum ni [ini] ?
32. Setiap jawatan tu [itu] berapa lama yang abang Zain pegang?
33. Abang Zain, kalau pendapat abang Zain selesa bekerja sendiri ke atau pun selesa bekerja dengan orang lain?
34. Jadi, pekerjaan abang Zain sekarang adalah pensyarah dekat *KIAS* [Kolej Islam Antarabangsa Sultan Ismail Petra, Kelantan]?
35. Kiranya pensyarah tu [itu] adalah pekerjaan tetap sekaranglah?
36. Ada pekerjaan sampingan yang lain?
37. Pada umur berapakah abang Zain mula menceburi bidang sebagai pensyarah?
38. Kenapa abang Zain memilih menjadi pensyarah?
39. Kiranya ni [ini] salah satu daripada impian abang Zain juga lah?
40. Berapa lama dah [sudah] abang Zain berkecimpung dalam bidang ni [ini
41. Siapakah idola abang Zain dalam kerjaya ni [ini]? Mengajar ni [ini]?
42. Kalau mengikut pendapat abang Zain lah kerjaya abang Zain ni [ini] membawa keuntungan atau manfaat apa kepada abang Zain?
43. Abang Zain biasa menerima jemputan untuk memberi ceramah lebih ke sekali dalam satu hari tu [itu]?
44. Pernah menerima jemputan daripada luar negara?
45. Faktor yang mendorong abang Zain untuk menceburi dalam bidang, dalam bidang pengajaran. Faktor dia?
46. Siapa yang selalu memberi sokongan kepada abang Zain?

47. Adakah abang Zain mempunyai halangan untuk memulakan kerjaya abang Zain sekarang?
48. Tak [tidak] pernah berputus asa dalam kerjaya ni [ini]?
49. Alhamdullilah [segala puji hanya untuk Allah], sejauh manakah penglibatan abang Zain dalam institut pendidikan?
50. Ada *tak* [tidak] cabaran-cabaran yang abang Zain tak [tidak] boleh lupakan dalam kerjaya?
51. Pengalaman yang boleh abang Zain kongsikan kepada kami sepanjang kerjaya abang Zain ni [ini]?
52. Adakah abang Zain berpuas hati dengan pencapaian?
53. Adakah abang Zain merasakan kerjaya abang Zain ini dapat membantu generasi muda sekarang?
54. Berapa ramai anak abang Zain yang turut berkecimpung dalam kerjaya yang sama dengan abang Zain ni [ini]?
55. Adakah abang Zain sudah mempunyai jangkaan untuk bersara dari kerjaya ni [ini]?
56. Adakah abang Zain mempunyai perancangan untuk menceburi bidang lain selain kerjaya ini?

BAHAGIAN 3 : SUMBANGAN DAN PENGHARGAAN

57. Bismillahhirrahmanirrahim. Assalammualaikum. Kita sambung pula ke bahagian sumbangan dan penghargaan abang Zain. Sebagai permulaan adakah abang zain pernah menghasilkan sebarang karya selama menceburi bidang ini?
58. Agak-agak jumlahnya berapa?
59. Adakah abang Zain pernah terlibat dalam majlis-majlis besar?
60. Apakah kepakaran yang abang Zain miliki sekarang yang dapat membantu generasi muda-muda kini?
61. Adakah abang Zain mempunyai kenangan-kenangan manis selama kerjaya abang Zain sekarang?
62. Bolehkah abang Zain kongsikan rahsia kejayaan abang Zain sekarang?
63. Adakah abang Zain pernah dijadikan sebagai idola atau rujukan kepada ahli-ahli ulama' yang lain?
64. Adakah abang Zain pernah terlibat dengan sebarang pencapaian dalam negara ni [ini]?
65. Seperti mana yang abang Zain pernah cakap tadi banyak pencapaian di luar, boleh kongsikan sedikit apakah pencapaian abang Zain di luar sana, di luar negara?
66. Yang paling abang Zain rasa pencapaian yang paling terbesar yang pernah abang Zain berikan?
67. Adakah abang Zain pernah menerima sebarang penghargaan kat negara ni [ini]?

68. Bagaimana pula di luar Negara?

69. Pernahkah abang Zain mendapat gelaran sebagai ulama'?

70. Tahun bila abang Zain mendapat gelaran ni [ini], maksudnya masuk nama dalam persatuan ulama'?

71. Tadi abang Zain kata mungkin tak [tidak] pernah mendapat anugerah apa-apa tapi apakah selama abang Zain menceburi bidang ni [ini] kan, penghargaan yang tak [tidak] dapat abang Zain lupakan? Penghargaan terbesar la yang orang pernah hargai abang Zain?

BAHAGIAN 4: HARAPAN

72. Sekarang kita teruskan kepada harapan abang Zain. Pernahkah abang Zain terfikir untuk menjadi seorang yang berjaya seperti sekarang?

73. Adakah abang Zain pernah berfikir ataupun berharap untuk tingkatkan lagi kerjaya abang Zain sekarang ni?

74. Bagaimana pula harapan abang Zain kepada generasi muda sekarang untuk mnceburi bidang seperti abang Zain sekarang?

75. Kita sedia maklumlah generasi sekarang ini macam berminat banyak sangat lorong-lorong yang mereka minati, Adakah abang Zain rasa generasi sekarang berminat menceburi bidang seperti abang Zain?

76. Pada pendapat abang Zain la, apakah amalan yang patut diterapkan kepada generasi sekarang bagi meraih perhatian mereka?

77. Sebagai seorang pensyarah, pendidik, penceramah juga dimanakah tempat yang abang Zain mahu pergi atau berharap untuk menyampaikan ilmu?

78. Seperti mana yang abang Zain cerita sebelum *ni* [ini], semestinya abang Zain seorang yang berpengalaman dalam bidang ini, yang sudah lama menceburi bidang ni, apakah nasihat abang Zain la agak-agak kepada pihak yang baru nak mencuba bidang ini?

79. Bagaimana pula dengan perancangan masa hadapan atau rancangan jangka masa panjang dalam kehidupan abang Zain?

80. Apakah harapan abang Zain kepada generasi sekarang terutama pelajar-pelajar abang Zain sendiri?

81. Pada pendapat abang Zain la, bagaimana abang Zain rasa dengan pendidikan sekarang yang berkaitan dengan agama Islam?

82. Kalau diberi pilihan la kepada abang Zain, apakah idea atau pandangan abang Zain untuk tingkatkan lagi sistem pengajian di Malaysia ini, mungkin kearah keagamaan atau sebaliknya?

83. Alhamdulillah selesai sudah sesi temubual kami pada hari ini bersama Dr. Haji Mohd Zain bin Mahmood, kami akhiri ucapan ini dengan terima kasih kepada abang Zain kerana sudi menghabiskan masa bersama kami. Assalammualaikum Warahmtullahiwabarokatuh

SURAT PERJANJIAN

UNIVERSITI TEKNOLOGI MARA

Machang, Kelantan

PERJANJIAN MENGENAI SEJARAH LISAN

Syarat-syarat mengenai wawancara yang telah diadakan antara Universiti Teknologi MARA dengan DR. HAJI MOHD ZAIN B. HAJI MAHMOOD Pada 24 APRIL 2014

1. Pita rakaman hasil wawancara yang tersebut di atas adalah diserahkan kepada Universiti Teknologi MARA untuk disimpan buat selama-lamanya.
2. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA akan mengambil apa-apa tindakan yang difikirkan perlu untuk memelihara pita rakaman ini.
3. Pihak Fakulti Pengurusan Maklumat, Universiti Teknologi MARA boleh membuat transkrip pita rakaman dan transkrip-transkrip ini perlu/tidak perlu disemak oleh pengkisah (interviewee).
4. Pita rakaman/transkrip ini akan dibuka kepada semua penyelidik sama ada dari Malaysia atau luar negeri yang bertujuan membuat penyelidikan yang sah tanpa syarat-syarat / dengan **syarat:**
   Apabila petikan diambil dari pita rakaman/transkrip ini untuk digunakan di dalam penerbitan, tesis dll. sumbernya hendaklah diakui oleh penyelidik-penyelidik.
5. Adalah dipersetujui bahawa pita rakaman/transkrip ini akan dibuka kepada penyelidik-penyelidik dalam dan luar negeri mulai dari ... . (tarikh). Dipersetujui pada .... oleh kedua pihak yang berkenaan.

Pengkisah (Tokoh)

Ketua Pusat Pengajian,
Fakulti Pengurusan Maklumat
UiTM Kelantan.

GAMBAR

SIJIL PERLANTIKAN SEBAGAI IMAM

BUKU YANG DIHASILKAN

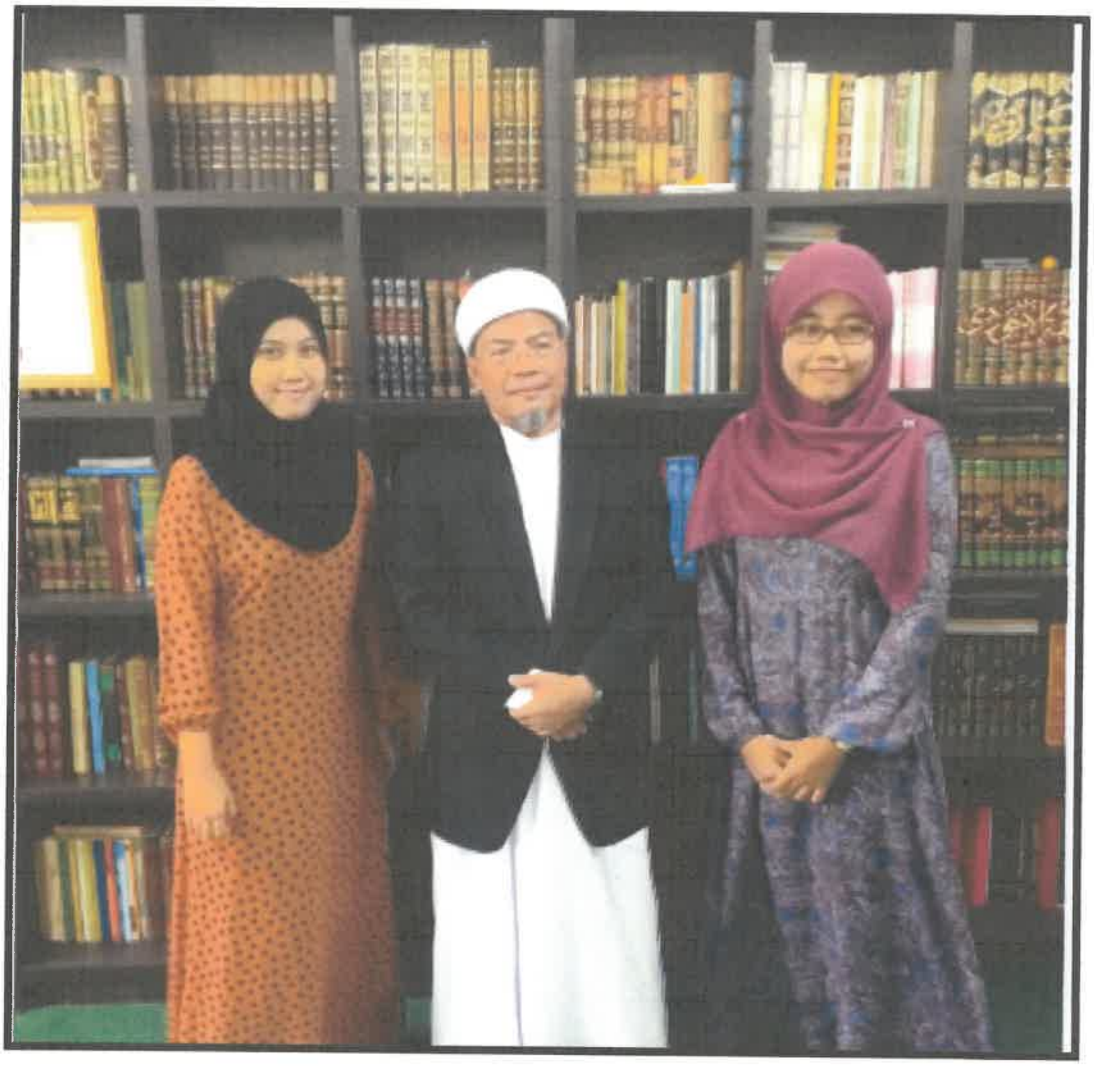

BERSAMA DOKTOR HAJI MOHD ZAIN

INDEX

INDEX

A

Allah · 7, 11, 16, 19, 25, 32, 34, 37, 38, 39, 41, 43, 45, 47, 51, 54, 56, 57, 58, 62, 66, 73
Al-Quran · 10, 11, 19, 37, 42, 45, 56, 66, 73, 77
Applied Linguistics · 29
assistant professor · 2, 29
Assistant Professor · 4, 29
Asya'rawi · 11

B

B.A · 19
BA · 4
baligh · 11
Barat · 10, 11, 47, 54
broker area · 11
Brunei · 4, 8, 25, 29, 35, 39, 43, 45, 46, 49, 50, 51, 73, 74, 75

D

Dewan Bahasa · 19
Dewan Masyarakat · 19
Duniawi · 34

E

England · 4

F

First Class Honors · 4, 25

G

Gua Musang · 15, 73

H

hafiz · 42, 66
hafizah · 10, 42
Haji Mahmood Bin Ismail · 7, 72
Haji Mohd Daud · 9

I

Ibnu Hajar Al-Asqolani · 11
Imam Al-Asqolani · 11, 73
Indonesia · 11, 36
internet · 16, 64
Islamic Studies · 42
IT · 58, 66, 77, 78
ITM · 4, 29, 72, 74

J

Jordan · 10, 42, 74

K

Kadir Adabi · 19, 73
Kelantan · 2, 3, 4, 7, 9, 10, 15, 16, 19, 25, 29, 31, 37, 43, 61, 72, 73, 77, 81, 82
KIAS · 4, 16, 31, 43, 72, 74
KL · 8, 9, 15, 25
Kota Bharu · 4, 9, 29, 31, 37
Kuwait · 4, 6, 9, 19, 25, 33, 47, 54, 72, 73, 75, 76
Kuwait University · 4

M

Maahad Muhammadi · 4, 29, 74
Madinah · 54, 76
Malaysia · 4, 10, 15, 19, 25, 58, 66, 73, 78
Marcedez · 39
Master · 4, 10, 15, 16, 19, 29, 49, 75
Mekah · 54, 76
Mesir · 4, 25, 45, 46, 47, 73, 75

N

Nabi Muhammad · 11, 34, 73
nahu · 11, 37
Nahu · 25, 37, 39, 46, 55, 75
Norizan Binti Jaafar · 7

P

Pasir Mas · 2, 3, 4, 16, 31, 72
PhD · 4, 6, 15, 16, 19, 25, 29, 37, 47, 49, 54, 55, 75, 76
Philipine · 36
PIBG · 19, 35
Pondok Lubuk Tapah · 4, 72
Professor Doktor Abdul Rahman Chik · 19, 73

R

Rab · 25
Rantau Panjang · 16
Rasul · 11, 56
redha · 25, 39

S

Saudi · 4, 9, 10, 15, 19, 25, 33, 54
Scotland · 4, 7, 25, 46, 47, 73, 75
Sekolah Maahad Muhammadi · 4
Singapore · 36
SPM · 4, 10, 19
SRP · 19
STP · 19
STPM · 19, 80

T

tajwid · 37
Terengganu · 8
tesis · 16
Thailand · 36
thesis · 46
Timbalan Dekan Fakulti Bahasa Arab dan Kesusasteraan · 4
Tutor · 29

U

UIA · 4, 10, 15, 19, 29, 42, 43, 49, 66, 74
UITM · 32
ukhrawi · 34
ulama' · 49, 52, 56, 61
UMK · 15
UNESCO · 50, 51, 75
Universiti Malaya · 7, 9, 41

V

vocabulary · 11

W

Wan Halimah Binti Wan Yahya · 7, 72

Y

Yaman · 47